

КОХ АЛЛА

Услід Тарасові

ЖИТТЯ

Коломия
2004

по каналу духовної трансляції
ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Вступне слово

У кожного — свій слід на Землі.

Чому ж, коли живуть ще у цьому світі зодчі слідів, ми не завжди уміємо ті сліди прочитати?

Але Людина котроїсь миті переходить у Потойбіччя, зливається з Вічністю, залишаючись одночасно і з нами.

І прагне християнка-душа, щоб слід життя її прочитали і побачили між рядків не бачене раніше.

Ми кожен ідемо услід Господа.

І якщо стелеться наша стежина згідно Промислу Господнього, то і слід наш проляже услід Христа.

— Яким є зміст життя твого, Людино? — питав нас сьогодні і Тарасів слід на цій Землі.

Тепер, у новому тисячолітті, він, наш Тарас, таки догукається (ми віримо!) до всіх, кому небайдужий слід рідної Землі, рідного Народу, рідного Все світу.

Передмова до 1-го розділу

Яка повновода Ріка Небес! Кожної миті Вона народжує нові і нові джерела, що струмками стікають на Землю.

І чим багатодітніша Ріка, тим глибші її неозорі простори, які безутомно виношують у Лоні ще чиєсь життя.

Кожен із нас — струмок із Єдиним Витоком, і у кожного — своя стезя на цій Землі.

Напоїти Землю Небесами — наша суть. Щоб Вона, Земля, стала Красою, Чистотою, Добротою.

Зуміємо — то розтечемося і ми кришталево-блакитними струмками, прославляючи плином своїм ту Ріку, те Світло, те Сонце, ім'я яким — Господь.

І Він, Котрий, являючи нам немочі наші, так любить нас, одного дня таки збере усі струмки воєдино і, як Добрий Виноградар, пустить їх по Своєму Винограднику.

Там уже проросло міцною галузкою безсмертне життя твоє, пророче Тарасе. І плоди його спонукають кожного із нас задуматись ще і ще раз: чи не змінили ми ненароком русло Буття свого?

Розділ 1

Дитинство

У нашім раї на землі
Чічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.

Тарас Шевченко,
«У нашім раї на землі»

Зірки народжуються на світанні. Дивна їхня родова.

У одних — панська, у інших — кріпацька. А зірки — все одно зірки, якого б вони не були роду.

Чи не тому казала сестрінка, прийнявши пологи:

— Нагородив тебе, Катре, Господь.

Хлопець, дивись, як Сонце, чистий.

А над ліжком так щиро молилася Пречиста з Ісусом малим. Здалось, якоїсь миті із ока її скотилася слюза. Так духмяно.

Сестрінка знову до породіллі:

— Ади, Катре, то воно не лише у сорочці вродилось, пуповиною спутане. Плаче ікона. Це теж якийсь знак.

А мати Катря видихнула місце:

— Господи, помилуй! Кріпак. (Як ми, батьки-кріпаки, часто не віrimo, що можемо народити Зірку).

Із образу Пречиста зорить у очі.

На руках у Неї — Сонце.

І тому в Енгельгардтових Моринцях — вільно.

А пан Енгельгардт так ніколи і не втямить, який прекрасний був ранок 25 лютого того року у його (?) «володіннях».

По-перше, плакала з радості ікона Матері Божої.

По-друге, тільки-но з лона, дитя таки було Зорею.

По-третє, дід керелівський (по татові) Іван читав «Четиї-

мінєї» і шукав, котрого святого цей день.

І патріарх усього Цареграда святий Тарасій радо згодився бути хресним татом.

Отаке-то діялось того ранку у сім'ї Грицька Грушівського-Шевченка.

Народилась Зірка маленька:

Тарас — патріарх Київський і всієї Русі.

Із кріпаків у вільних народимось ми усі!

25.02.(ст.ст.)1814 р.

*Якось недавно довелось
Мені заїхать в Україну,
У те найкращеє село...
У те, де мати повивала
Мене, малого...*

Тарас Шевченко,
«І виріс я на чужині»

На панщину не вільно брати немовлят. Мати бере ікону Богородиці. І молиться.

Аби було сухеньке. Щоб добре спало. Аби Катря, найстарша, раду собі дала з малим.

Вдивляється мати у Пречисті очі і читає, як там удома, в Маріїніх очах. Немає ні страху, ні відчаю, є натомість молитва і Ангел-Хоронитель. І час від часу слюза Богородиці на іконі.

А вже коли надійде вечір, хутенько до хати біжить кріпачка Катря. І набудеться і не набудеться зі своїм дитям.

Воно ж Зірка. Сходить на Небо увечері. І живе там до ранку.

А вранці зливається з Сонцем.

Мама на панщині, а дитина — вільна, як птах.

У очах Богородиці — пречиста слюза.

*Я досі сниться: під горою,
Меж вербами та над водою,
Біленька хаточка. Сидить
Ченаче й досі сивий дід
Коло хатиночки і бавить
Хороше та кучеряве
Своє маленькеє внуча.*

Тарас Шевченко,
«І досі сниться»

Що ти виплакуєш, моє лелеча? Наше безталання?
Подивися: дідусь Сад із цвіту яблуневого робить
метеликів, щоб тебе потішили.

А дід Іван про усе, що було, говорить віршами, а про
все, що буде, — співає.

Ти впізнаєш дідові руки. І голос діда. Ці руки гойли
рани України.

З яких світів дідо, що так собі давав раду?

Дідові все бракне часу про це подумати.

Він живе чесно. І цього досить.

Ось на руках Зорю носить. Це теж Хтось колись
долічить до добрих справ роду.

Але дід ні при чім.

Дід сюди не прийшов по якусь нагороду.

Що він може? Передати онукові в спадок любов до Бога
і України.

Ще відомре* йому книгу стару «Житія святих».

Там, на титульній сторінці із середини, буде вписано
дідовою рукою: «Тільки по сповіді і по святому Причастю
сягає миру справжній християнин. Амінь.»

Дідо залишить пісні народу і усі події, що лише
вмістила мудра голова. І недописане треба буде дописати
(Тарас-бо до цієї науки дуже вдатний).

І коли дідусь востаннє вдихатиме Божого світу,
принесуть йому звістку із Петербурга від Тараса:

«Попросіть діда, аби ще не вмирав».

* залишить у спадок

Казка Всесвітньої Гармонії, яку розповів маленькому Тарасові дід Іван

Нива Господня не має ні початку, ні кінця.
Працелюбний Господар шість днів обробляв її.

Орав Волею Своєю, розпушував Диханням Своїм,
зрошував росою Великого Люблячого Серця Свого і засівав
зернами Любові.

А сьомого дня сів спочити на межі світів. Відпочивав,
сповиваючи усе довкілля ніжним поглядом Батька.

А зерно, що вперше в житті відчуло затишок колиски
Землі, спершу несміливо, а згодом швидше і відважніше
почало проростати в Небо.

Тоді ж сьомий день все-таки зважився перейти у
восьмий, бо довкола уже колосилася життя творяща Нива.

І встав повагом після спочинку Господар-Працелюб дня
восьмого як-першого і пішов оглядати твориво Рук Своїх —
Ниву.

І якийсь-то із наступних шести днів привів Його до
Колосу, по вінці сповненого добірним зерном.

Золоті вуса, як промені Сонця, усміхалися Творцеві, а
стебло тримало від радості несподіваної зустрічі з Отцем.

Поле було таке рівне і неозоре, наче Вітцівська Долоня.

І колос смиренно стояв перед Батьком, відкривши Йому
кожне зернятко свого єства.

А зрештою, у нього ніколи і не було звички ховатися за
інші колоски.

Ріс там, куди колись довелося скотитися згусточком
вогню із Батькової Долоні.

Не шукав собі іншого, кращого місця під Сонцем. Воно
ж бо однако світить на всіх.

Коріння пустив міцне, аби жодна негода отак, з
дурнички не змогла відібрati життя.

Радів, бо чув себе не просто Колосом, а Колосом-
Променем.

І ніколи аж надто не зосереджувався на своїй половині, а тим паче на половині інших колосків.

Над усе вірив Батькові і добре знав: Він збере увесь непотріб.

Колос пильнував зерна у собі.

Вони ж були такими різними, але рідними. Кожне на своєму місці. Котресь — більше до вершечка, котресь — більше до Землі.

І оцей славний Колос, один із небагатьох на Полі, дуже гарно звучав. Навіть від єдиного подиху чи погляду Батька.

Але ж були і такі дні, коли Отець плавно опускав на його клавіші Свої прекрасні Руки і пальцями Геніального Віртуоза пробігав хвилинами-зернами Колоскового життя.

Що тоді робилося у світах!

Маленькому Колоскові було невтамки, як вібрували вони від його слухняного зростання.

А траплялося, Колос ставав різнобарвним.

І здавалось, увесь світ з радістю утопав в його кольорах.

Отець же умокав пензель Своєї Любові у те чи інше зерно і розмальовував ним свій Шестиднев.

Хіба знов Колос, для чого це?

Та він і не прагнув знати те, що до часу не відкриває Господь.

Отець творив через нього!

Це було найдорожчим скарбом. І вдячний Колос повсякчас співав осанну Творцеві.

Усі, хто ріс на цьому незвичайному Полі, перебували у цілковитій безпеці, незважаючи на можливість негоди, холодного вітру чи справжнісінької бурі.

Адже на їх сторожі стояло Слово.

Воно відкривало кожному восьмому дню перший. І кожен небайдужий мав можливість прийти до такого початку у своєму зростанні, коли ще не було нічого, окрім Великої Таїни Звучання Тиші.

Колос сміливо ішов до свого витоку.

І кроки його були такими рівними і такими довіреними
Отцю, що ставали сонцями на шляху до Всевишнього.

До цього світла Колоскових кроків горнулися й інші
колоски.

А котрісь і згорали, не готові вмістити Благодатний
Вогонь..

Щедро віддаючи своє тепло, Колос із кожним днем
ставав все більшим Світильником. Аж поки не злетів із Поля
Землі на Поле Небес, осявши промінням своїм усю Заселену
Безкінечність.

Та й близкає на прокладену польотом стежку то одним
зерном, то іншим, щоб ми не заблукали, повертаючись, один
Бог знає, з яких нив на Батькову Ниву.

Дід Іван, сміючись у вуса:

— І хто отой Колос, Тарасе?

Тарас розгублено:

— Не знаю, дідусю...

*Добро, у кого є господа,
А в тій господі є сестра...*

Тарас Шевченко,
«Добро, у кого є господа»

У Ярини очі синьо-сірі.

Вона одна чує, як щебечуть пташки, котрих із глини
виліплює Тарас.

То ще є така казочка про Івасика-Телесика. А Ярина
каже, що Телесик — Тарас.

З нею можна так багато всього вигадувати і в усе це
вірити.

Ось наприклад:

— У Небі хмарини — як звірі, — гигоче Тарас.

А Ярина ніби летить:

— Як птахи хмарини...

Ще із нею можна хвилини уявляти у вигляді кульок.

І гратися, чия кулька закотиться далі.

Яринка то така смішна, як кульбабка, — розлітається по світу, то така сумна, як листочок осінній, — тулилась до підніжжя Древа і тримтить.

Тоді Тарасик вдає, ніби його щось болить.

— Де б то мене боліло? — думка лоскоче в голові.

А Яринка-рятувальниця уже лебедить розгублено:

— Це від мою суму?

То давай його перевернемо вверх ногами і залоскочемо.

Сміється голосно і довго.

І Тарасові легшає.

Яринка-бо — перший друг і помічник. Вона його дуже розуміє. Як уміє.

І він, брат, теж її опора. Ось учора розповідав їй казку. Яринка любить казки. А потім описував щебет птахів і Дніпра.

Він таки старший. То більше тямить.

А сестра підросте — то і зовсім його зрозуміє.

Яринка слухати старшого брата вміє.

*А я так мало, небагато
Благав у Бога. Тілько хату,
Одну хатиночку в гаю,
Та дві тополі коло неї,
Та безталанную мою,
Мою Оксаночку...*

Тарас Шевченко,
«Не молилася за мене»

Ярині можна ж іще говорити про Україну. Вона не відганятиме твої слова, як Катря, старша сестра, думками про ґрунти.

І Ярина не має таких клопотів, як брати Йосип і Микита, котрим ця синівська Тарасова любов до землі — невтімки.

А Ярині Тарасик скаже-таки про Україну.

А згодом, коли її очі почнуть глибшати, він так приміриться, вибере таку вдатну хвильку і... — маєш тобі! — одним лиш серцем вимовить про Оксанку.

Ярина насторожиться, як пташка, а тоді — пурх... — і перелетить із квітки на квітку.

— Ярино-о-о! — гукає Тарас так довірливо, як Ангел.

Від нього, від Тараса, не сковаєшся навіть за крило.

Він тебе все одно побачить. І разом з тобою поплаче.

Згадаєте маму Катрю, і отця Григорія, і Царство Небесне.

А крига все одно скресне від первого найчистішого почуття.

— Яринко, а що то є життя? — горілиць полягають у полі і довго собі гомонять, вдивляючись у Небо.

— Життя? — раптом осіняє Ярину пташиний щебет. — Життя, братику, — це пісня пташки.

З крайнеба котиться Оксанчине:

— Тарасе!..

І старший від Яринки всього на два літчика, Тарас вибігає із цього поля назустріч своїй першій Любові.

*Там матір добрую мою,
Ще молодую, у могилу
Чужда та праця
положила.*

Тарас Шевченко,
«Якби ви знали, паничі»

Матуся, коли помирала, залишила маленькому Тарасику ікону. Не раз Вона потім іще плакала, ця Пречиста, коли сиротина утікав із дому в бур'яни від лютої мачухи.

Як він там молився!

І якось так несердито злився на ту батькову другу дружину.

Мама змалечку вчила сина молитись за ненавидячих нас.

Вклякне Тарас у травах (чисто Зелені Свята!) і молиться серцем ще і за тата.

Тато, коли вмирав, говорив, що сему Тарасові нічого тут, на Землі, не треба. Бо він з Неба.

— Цікаво... — роздумує Тарас. — А звідки мачушин Степан? Украв у постоляця гроші. А мене б'ють.

Треба молитися за Степана. «Богородице Діво, радуйся...»

А Матінка Божа з ікони слезину, як миро.

І наче чує Тарас:

— Ти, дитино, щира. Молися, чуєш? Ти народився молитись.

В серці таке тепло весняне.

— Богородице Діво, — почне, а закінчить зі слізами:

— Мамо...

*...беру Тебе з обіймів Твоєї щасливої
матері, й певного чудового ранку моли-
мося з Тобою перед образом Божої Мате-
рі Остробрамської. Вільно так само
дороге споминами моєму серцю, як і Твоєму.*

Із листа Тараса Шевченка до Броніслава Залеського.

10 лютого 1857 р.

Новопетровське укріплення

Усі прихожани проходять крізь Золоті ворота.

Така дорога до нашого стольного Храму.

Свою Остру Браму має і город Вільно. І капличку, в якій Остробрамська Мати сяє промінням Світла.

За останню копійку можна придбати свічку і молитися перед іконою — Берегинею на усіх дорогах чужини.

Ця ікона — поміч для тих, кого відривають від рідного краю.

Остробрамська Матусю! Сьогодні я покидаю Керелівку — Україну.

Прийми мене, Мати Божа, сиротину, у Божий Край.

Тут мені буде Рай.

*І золотої, й дорогої
Мені, щоб знали ви, не жаль
Моєї долі молодої...
Тарас Шевченко,
«І золотої, й дорогої»*

Хіба у тому преславному Вільні усі вільні? Ні.
Ось козачка везе із собою багатий кріпак Енгельгардт.
Який у нього захист?
Тарас має Ікону. Крихітку Неба, і Землі, і сльозу діда
Івана.

Тому Енгельгардтові біля козачка погано. Навіть по
імені його не зове.

Але Тарас знає, що все йому на користь, і кориться.

От маляр Верба доручив у храмі в «Тайній Вечері»
намалювати Юду. А потім подарував ширі слова:

— Я у тебе, хлопче, ще вчитися буду.

І не взяв за науку в кріпака Енгельгардта плати.

А Тарас у тридев'ятому царстві, на своєму горищі,
малював діда, тата.

Трішки згодом (хіба віда* про це козачок?) художник
Рустем, із Туреччини родом, дасть добро на оце Тарасове
малювання.

І во Славу Божу вчитиме сироту.

Рустему теж не платитимуть ані пан, ані його дружина.

Рустему платитимуть Бог і Україна прощенням за
турецькі аркани на слов'янській землі.

І Рустем, теж сирота, так вдячно і широко подарує
козачкові один срібний. Щоб купив собі Тарас фарби і у Вільні
намалював Україну як вільний, а не як кріпак. Ось так,
добродію Енгельгардте, ось так.

* знає

На чадубі іном. ГУ

*Кого, ръдая, призову я
Делить тоску, печаль мою?
В чужом краю кому, тоскуя,
Родную песню пропою?*

Тарас Шевченко,
Поема «Слепая».

Господи!

Не карай мене Петербургом. Вірю: з Тобою ніде мені зле не буде.

Але так тяжко на серці.

І цього разу не побачу невже, як цвіте барвінок на могилці у мами і тата? Хоч би листочек із собою взяти, хоч квітку. І помолитись у дідовій хаті Пречистій. Вона у сорочці вишитій. І час від часу плаче. Моє безталання бачить.

А що, Петербург не обійтеться без мене? Там же своїх козачків і приїжджих — тьма-тьмуща.

Господи! Не карай мене Петербургом!

А втім, нехай Воля Твоя буде!

Розділ 2

*А чи вміємо ми приймати учителів долі
з Рук Самого Вчителя?*

Мої вчителі

Ти – учитель.

Е діло твоє – святе.

*З твого серця душа
твого учня росте.*

А хто із нас не пнувсь в учителі?

Мені стрічались мудрістю малі.

Проте й таких я мав учителів, що сам собі просити б не посмів.

Малого сиротину-кріпака писати научав Сковорода.
Наш богослов мандруючий, земляк.

Учив в монашій строгості і так, як тільки вчать від Бога вчителі.

І я виводив літери малі по декілька, було, десятків раз.

І чув, здавалось: «Молодець, Тарас».

А дяк, в котрого службу я служив, мене в ту ж мить на всі світи ганьбив.

Але не менше вдячний я йому, бо й він мене також учив письму: прощати людям немочі мирські і не любити в близньому гріхів.

Я каюся...

Колись моя рука поцупила п'ятак в того дяка.

А більш нічого у житті не вкрав.

Писав я чесно, чесно і читав.

А от інакше б — вірте! — не зумів.

Бо дуже добрих мав учителів!

*Давно те діялось... Ще в школі,
Таки в учителя-дяка,
Гарненько вкраду п'ятака –
Бо я було трохи не голе, –
Таке убоге – та й куплю
Паперу аркуш. Й зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
і візерунками з квітками
Кругом листочки обведу
Та й списую Сковороду...*

Тарас Шевченко,
«А. О. Козачковському»

— Головне: научитися азбуки, — так казав отець Григорій. — А тоді

Викладай своє життя буквами перед Богом.

Оце і є *Перша заповідь учня*.

Згодом Учитель тобі і Слово доручить. Якщо у твоїй абетці не бракуватиме букв. Я також все життя учнем був (чи це мені снилось, чи це мені чулось від Сковороди?).

Стежину свою знайди, працю сродну, благородну, і виконуй її так широко, як твориш молитву.

Оце тобі *Друга заповідь*.

А світ?

Світ нас ловить.

А потім зрікається, коли захекається, не упіймавши.

І відкидає нас аж до Воріт Раю. Думка його із моєю не співпадає, Тарасе.

Не багатій мудрістю світу.

Оце тобі *Третя заповідь учня*.

Те роби, що Господь доручить.

Всі сьогодні кричать, що засохне Дніпро. Напиваються до нестями води ще й везуть про запас додому.

Слухай, що каже Дух:

— Не мати спраги ніколи до земного і бути спраглим

зажди до Небес. Хай навіть тобі одному в усьому світі не хочеться нині пити.

Коли я прокидався наступного ранку, вода була, дитино. Вона вигравала Богнем.

І захланні ніяк не могли приступити до того Джерела.

Повертались порожні, як бочки, і гуділи пусто і глухо.

Завершуй домашнє завдання.

Оце тобі *Четверта заповідь*.

Кожен-бо має завдання додому.

І підемо назустріч старому Дніпру (Як це могло дитя усе чути і не забути і йоти із того, що рік перший учитель Сковорода?).

Він так пречисто грав на флейті «Господи, помилуй» і «Пресвята Богородиця», що мале не чаяло душі у ньому.

— **Нас єднає єдиний Учитель — Христос. І тому я не бовван, а Григорій. Не до мене молись.**

Оце тобі *Заповідь п'ята*.

Зрозумієш її, колись обмине тебе доля солдата.

— Як це? Як? Я ж лиш вірші твої переписую, вчуся грамоти.

А ти між рядками так багато мені говориш, так повчаєш мене, як тато.

— А оце вже ти вигадав!

Братові во Христі батьківство приписав!

Ти колись до святого Мехтодія взивав?

Він наш просвітитель, слов'янський батько.

І брат його — Кирило — славний сівач.

Не плач...

Справді, ти помилився у цьому слові.

Шукай помилку.

А я тобі *Шосту заповідь* учня запишу:

Не боятися помилок і віршів.

Непосидо мала!

Для тебе Земля оця замала!

І тому я так хочу тебе захистити при виході в Світло.

Нехай не бурчить земна орбіта.
Я її налаштую грою на флейті, ногами своїми босими.
А тебе налаштую молитвою, маленького ще, на політ.

Сьома заповідь учня:

Довірити Вчителю крила.

...Скільки раз у житті мене потім притискала біда!

Завжди був біля мене мій перший учитель Григорій Сковорода.

*Ти, золотокрила...
Мов живущою водою
Душу окропила.
...Че покидай мене. Вночі,
і вдень, і ввечері, і рано
Витай зо мною і учи,
Учи неложними устами
Сказати правду.*

Тарас Шевченко, «Муз»

А була ще робітня Брюллова. І учитель Брюллов, що так широко мовчав. Ось мольберт, пензлі, фарби.

— Іди! — мовчки підштовхнув мене до Святої Святих усіх художників.

Сам вийшов.

Учня залишив.

Спробуй вижити наодинці з Музою.

Спробуй витримати її погляд.

Але я дивився у очі її чисто.

А учитель мовчав. За дверима — тілом, духом — зі мною.

Він потім ніколи не зазирав у шпарку.

Він заходив увесь, високий, великий, і очі — як море.

— Ну-ну, — мугикне собі, роздивляючись моє старання.

Не зганить* і не похвалить.

Золота середина!

Оце людина!

І умів так себе повести, що кожна хиба учня ставала
дуже чіткою — лиш кайся!

Усього сподівався я в Петербурзі: знатних дам і
салонів.

А Господь — на тобі! — вчителя Музи. Мовчуна і
Художника.

Бо про людину не повинні говорити її уста.

Ми ділами себе пишемо: молитвою, віршем, пензлем,
пером.

Цього вчив мене рідний, славний Карло Брюллов.

«Учися, серденько, колись
З нас будуть люди», — ти сказала.
А я послухав, і учивсь,
Ї вивчився...

Тарас Шевченко, «Доля»

Овва!

От тобі й маєш!

Ти ще й сам нічого не знаєш.

А тобі уже кажуть, мовляв, научуються в тебе.

Свідок мій Небо.

В тім, що руку свою я ніколи не брав зі Святого
Письма.

Слава за мною ходила земна і жебрала:

— Подай на прожиток гордості трішки.

А братчики, мої вчителі, думали, що вони учні.

Ми були нерозлучні.

Ми і є єдині.

А що тривожні хвилини вичавлювали нас із нас, так це
ж прекрасно!

* ганити — картати, сварити

Життя так вчасно нам підсобило.
Кожного відкрило і прочитало, усіх десять
заповідей Божих.

Хтось життя своє клав за други гожі.

Хтось зрікався і каявся.

А хтось і осліпнув без каяття.

Браття.

Мої вчителі.

Ваші уроки в Києві і київські вечори — найчистіші у
світі.

Я від вас научився просити у Бога, аби створив мене
Чоловіком Господь.

СпасиБІГ.

*Боже, спаси, суди мене
Ти по своїй Волі.
Молюсь: Господи, внуши їм
Уст моїх глаголи...*

Тарас Шевченко,
«Давидові псалми. 53»

Цей наглядач мене не мучить.

Учить.

Я, до речі, і ймення його не знаю.

Впізнаю його крохи. Вони ширі.

Він навіть не так відчиняє мій каземат.

Солдат.

І до юшки прозорої додає свій окрайчик хліба, щоб
ніхто не видів.

Мій учитель.

В цьому третьому пеклі, в цьому відділі допомагає
мені — хто б ви думали? — наглядач.

І я врешті-решт починаю розуміти, що всюди є Світло!

*Мов за подушне, оступили
Оце мене на чужині
Чудьга і осінь. Іоже милий,
Де ж заховатися мені?
Що діяти? Уже й гуляю
По цім Араму; і пишу.
Віришую нищечком...*

Тарас Шевченко,
«Мов за подушне, оступили»

Капітан Бутаков!

На цім кораблі немає навіть каплички.

Експедиція серйозна.

Є зате художник.

Я просив, щоб на Небі відспівали за вас Службу Божу.

І був за дяка на цій Службі, як в дитинстві колись.

Молився і читав Соборне послання. Хоч би хтось не помітив моого старання. Я од вас научився ховати старання від ока людського.

Ви так широко керували цим кораблем. Що здавалось мені: ми заїдем в Едем. Де ви тепер?

«Что, благодаря Бога, я увидел, что на всяком месте можно выполнять обязанности честного гражданина, и ничего не будет ни слишком трудным, ни тягостным. Все зависит от взгляда нашего на вещи...»

(з листа Василя Білозерського, одного із членів Кирило-Мефодіївського товариства, із заслання)

У форти комендантом був Усков.

То якийсь такий чолов'яга — ніби митар.

А насправді — вчитель.

Я йому не платив ні покорою, ні зневірою.

Навчив його молитися «Вірую».

Але не хотів бути більшим від нього.
Форт посвітлішав.
Ми разом читали вірші.
І були би зсунули цю кріпость із свого місця.
Тільки віра не встигла зернятком гірчичним стати.
Господь відізвав його дитятко в Небеса.
І моя слюза провела дитя до Раю.
Я бачив, як страждає мій рятівник.
Узяв молитовник
І вперше в житті помолився за вчителя.
У молитовнику серця є молитва учня.
Ми із нею тепер нерозлучні.

*Мій Боже мілий! Як хотілось,
Щоб хто-небудь мені сказав
Хоч слово мудре; щоб я зناв,
Для кого я пишу? Для чого?
За що я Вкраїну люблю?
Чи варт вона огня святого?..*

Тарас Шевченко,
«Хіба самому написать»

Виявляється, кожний наш стрічний — вчитель миті.
Попередньою стрічею зігріті, ми входимо в зустріч наступну.

Як би треба було себе на зустріч оцю відкрити, щоб не пропустити погляду, усмішки, зморшки.

Бо це ж усе — Одкровення.

І йому Імення — Учитель.

Дивні казахи.

Я вас не благословлятиму,

бо не ваш пророк.

Я тут вчуся і чекаю на волю...

А що борода довга і вигляд смиренний — це тому, що нужденний я чути Бога.

Загубив Його голос.
І не знаю, чи вірно чиню.
А ви ж не вклякайте переді мною на коліна, казахи.
По-українськи за вас постою перед Аллахом.
Не знаю, чи вірно чиню.
Постою перед Богом і за грузинів.
І за вірменів, за білорусів постіймо із Київською Руссю.
А ви, казахи, не кажіть, що я Ілля.
Без колісниці мені хіба що в перші грішники годиться.

*Що чого в оці брата свого ти
заскалку бачиш, колоди ж
у власному оці не чуєш?*

Єв. від Матвія,
Нагірна проповідь. 7,3.

Трісочко в чиємусь оці.
Друже, брате і акторе.
Зустрічай.
Тобі з заслання привезу я своє горе.
Отакеньке, як колода в оці власнім. Придивися.
І за наше безталання, друже-старче, помолися.
Ми, такі маєтні діти, виросли і свою Неньку — диво! —
віддали глядіти попечителям лихенським.

Щепкін — Трісочко маленька. Найрідніший в світі
вчитель.

Ще поки що нас не зrikся Білий Ангел-Хоронитель.
Не зрешися й ти, Михайле. Вчи бездарних ролю грати,
щоб на сцені цього світу нам собою врешті stati.

Щоб не шили ми завіси, за котрими, сотньолики,
продажали б первородство за гіркі кисільні ріки.

Наш Народ — Народ Сто Долей.
Не здола Його недоля!

*Посилаю тобі план хати;
коли що найдеш не так,
то поправ і напиши мені,
а тим часом окопуй леваду
і купуй ліс. Добре б було,
якби Ярина весною рано
перевезлась на мій ґрунт.
(Із листа до Варфоломея Шевченка.
25.08.1860р.)*

Ані в Керелівці, ні в місті Вільно я не садив садів.
І Літній в стольнім Петербурзі до мене цвів.
А довелось-таки через роки в такім відлюдді виплекать
садки.

Там спокушав лукавий три рази, та не зробив мені й на
гріш біди.

Бо кожен раз, як пробу я держав, у форті сад Едемський
розцвітав.

Ці три сади, як три мої брати, ховали в тінь свою у час
 журби. І так цвіли — чи літо, чи зима — аж тішилася рідна
 сторона.

Та чоловік живе не лише тому, що Богом Сад дано
зростить йому.

Він ще повинен хату взвести і дитятко у світ цей
 привести.

Варфоломію! Славний будівник!

Я буду дуже добрий ученик.

Лишень згодись мені допомогти на березі хатиночку
звести.

Дніпро — старий, як Всесвіт, чоловік — пожертвував на цю
 Будівлю бік.

А я прошу у Бога крішку літ, щоб виконати Батьків
 Заповіт.

Бо діти є, і досвід, і роки, і сім зірок на вікна й на
 дашки.

I руки є, народжені творить.
I хатка, наче бджілка, вже бринить.
Ні, не для себе,
а во Славу Божу
зведімо Україну —
Хату гожу!

*Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою...*

Т. Шевченко, «Доля»

Мені не страшно повернутись до Учителя: таки чогось навчився.

Учитель виправить все те, у чім я помилувся.
Бо в Нього в Серці — учня кожного душа
Жива.

Це Серце Вчителя, котре не має меж, вмістило Україну нашу теж.

Мені не страшно повернутись до Отця.

Пастушив,
І, заблукана вівця, моя стодольна Кобза — Україна
от-от зіграє Думу-каяття
І скине з себе мантію Руїни.

Мені не страшно вмерти в чужині.
Чужих земель на світі не буває.

То страшно тому, хто безцінні дні своїм неуцтвом диким покриває.

А я учився
І учив братів,
Живих, і мертвих, й тих, хто ще у лоні.
Я їмnectar збирав з усіх світів
Й передавав на Батьківських долонях.

І не чекав натомість ні зорі, ні валки з чумаками із Дороги.

Учителі привозять з Неба Сіль.
І Шлях Молочний — подарунок Бога!

Передмова до 3-го розділу До світла духовної єдності

...дорогу бо праведних
знає Господь,
а дорога безбожних
загине.

Св. Письмо.

Книга псалмів, Пс. 1

Споконвічним є прагнення людини до Світла.

Кожен із нас виявляє це прагнення по-різному: проповіддю, молитвою, пензлем, пером, музикою, словом, творчістю.

І чим більше таких проявів творчої реалізації на Землі, тим багатогранніше виблискує Всесвіт сонячним промінням людських душ.

Всі ми жадаємо Світла.

Та чи запитували себе коли-небудь, що ж то за Світло, без якого не може жити найменша травинка?

Так, це Світло Господнього Воскресіння, що сповістило про спасіння людей.

Тому-то, у які б життєві ситуації ми не потрапили, завжди маємо рятуунок у цьому Світлі.

Світло Господнього Воскресіння народилося з Великої Любові Творця до кожного із нас.

Та не забуваймо: аби було це Вічне Світло, Христос зйшов на Хрест, узявши на Себе усі гріхи світу.

«Коли наставвечір, Йосиф Ариматейський, поважний радник, прибув і, сміливо ввійшовши до Пилата, попросив тіло Ісуса», — читаємо про події майже двохтисячної давності у Святому Письмі.

Читаемо спогади апостолів-евангелистів і кожен раз переживаємо, як вперше, Страсті Христові, Його Хресну Дорогу і Хресну Смерть.

Слава Богу, що не зчерствіло до решти наше сумління.

Та час нам стати схожими на того Йосифа з Ариматеї,

що, очікуючи, як і всі ми, Небесного Царства, не був пасивним у тому очікуванні, а доклав і свої зусилля, знявши найдорожче — тіло Ісуса з хреста.

Бо коли Господь постраждав за гріхи наші, то що ж як не щире покаяння перед Господом і буде тим дозволом Судді узяти зболене Ісусове тіло і загорнути у плащаницю свого серця.

Не обманюймося, що цього хочемо лише ми.

Найдавніші пам'ятки письменства, золоті куполи храмів, фрески у соборах, ікони є давніми добрими свідками того, як широко прагнули зняти тіло Господа із Хреста наші попередники.

Адже найвищим покаянням і одночасно прославою Господнього Воскресіння є плоди сердець і рук їхніх.

Коли справа рук людських безсмертна?

Якщо її руками людини творить Господь.

Боже Діло просвіти нашого народу крізь усі віки Променем Сонця лине до кожного із нас.

Де початок цього Променя?

Він не має ні початку, ні кінця.

Це і свічечка на Гробі Господньому, запалена ще у 12 ст. чернігівським ігуменом Данилом Паломником за Руську землю і всіх християн; це і просвітницька діяльність Ярослава Мудрого, і «Повчання дітям» Володимира Мономаха, і літописи, і життя християнських сподвижників, усі імена яких знає лише Господь.

Боже Діло, що розпочав на Полтавщині у 17 ст. Григорій Сковорода, якого «світ ловив, та не спіймав», продовжували щирий сміх Івана Котляревського, сентиментальна сльоза Григорія Квітки-Основ'яненка.

А згодом естафету Світла на Галицькій землі підхопили три священики: Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький.

І понесли Його у світ на крилах «Русалки Дністрової».

Епіграфом до видання послужили слова відомого

чеського письменника Яна Коллара: «Не тоді, коли очі сумні, а коли руки діяльні, розквітає надія».

Цей літературний альманах став вінцем подвижницької праці трьох ентузіастів «Руської трійці», серцевиною якої, за промислом Господнім, був Маркіян Шашкевич.

У Києві ще не народилося Кирило-Мефодіївське братство.

Ще тільки у 1837 році (тоді було видано літературний альманах «Русалка Дністрова») почав писати вірші Тарас Шевченко, а з Вишніх висот уже линула ідея прекрасного майбутнього для освічених слов'ян і всіх людей доброї волі.

Тут, у Галичині, цією ідеєю жили три молоді юнаки-богослови і збиралі довкола себе однодумців.

Представники «Руської трійці» добре знали, що у Христі наше спасіння. Але вони надто швидко прагнули до Сяйва того Хреста, забувши, що попередньо все-таки пролягає шлях по Хресту вниз, до кісток Адама, у ад власної душі.

Чи ж не ця помилка привела до швидкої смерті Маркіяна Шашкевича (він помер у віці 32-х літ, хворіючи туберкульозом, осліпнувши і майже втративши слух) і до сильних коливань у житті Івана Вагилевича та Якова Головацького.

Адже коли не стало Маркіяна Шашкевича, вони дуже швидко відійшли від справи своєї молодості.

Нашому читачеві може здатися дивним, що у книзі про життя Тараса Шевченка є розділ «Руська трійця».

Проте не забуваймо: якщо не сходяться наші земні стежки, це не означає, що розходяться і небесні.

І Тарас Шевченко, і Маркіян Шашкевич широко прагнули світлого християнського майбутнього для свого народу.

Обидва вони, тільки в різний час, уклали «Буквар» для дітей цього народу. Правда, Шашкевич назвав його «Читанка», увівши це нове слово в лексичний словник мови.

«Плач Ярославни» із «Слова о полку Ігоревім» у перекладі Шевченка вважається одним із кращих зразків.

Але ж і Шашкевич першим в українській літературі переклав «Слово...», і тільки тому, що переклад цей не зберігся, першим перекладачем вважають Івана Вагилевича.

Кілька примірників «Русалки Дністрової» (із тисячного тиражу було конфісковано 900) потрапило на Велику Україну. І один з них із задоволенням читав Тарас Григорович Шевченко.

А видання «Кобзаря» 1840 року було настільною книгою Маркіяна Шашкевича.

Отець Маркіян дав почин виголошення проповідей українською мовою.

І Тарас Шевченко просив нас:

Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.

То хіба після цих роздумів може видатися нам дивним, що у своє велике любляче слов'янське серце прийняв Тарас галицького брата отця Маркіяна?

І чи життя нашого Тараса не є одним із дзвонів у Покаянному каноні українського народу, що так прагне до Світла?

Розділ 3

«Руська трійця»

*Дайте руки, юні други,
Серце к серцю най припаде,
Чай щезають тяжкі туги,
Ум, охота най засяде.
Разом! Разом! Хто сил має,
Гоніть з Русі мраки тьмаві,
Зависть най вас не спиняє,
Разом к світлу, други жваві!*

Маркіян Шашкевич,
«Слово до чителів руського язика»

Тарас:

Маркіяне, друже, станьмо
Світлом для світу.
Думку, слово і діло покладім
на Вівтар Чистоти.
А тоді осяймо
ділом щирим хрещений мир.

Маркіян:

Чи бувало хоч раз,
щоб не вислухав нас
Всевишній?
Ми, Тарасе,
люди земні і грішні.
Та якщо зростимо
в серці нашім
зерно,
то й полову Отець
на добро оберне.

Багато доріг довелось змандрувати отцю Маркіяну.

І де б не був: чи у Львівській духовній семінарії, чи разом з вірною дружиною Юлією Крушинською, чи у «Руській трійці», чи на парафіях у різних селах Львівщини — повсюди звучало із уст його правдиве Боже Слово.

Воно кликало народ пробудитися зі сну, щоб не проспати Господньої молитви в Гефсиманському Саду.

На різний ґрунт падали зерна слів: кам'яний, зарослий чагарниками, багнистий і родючий.

То й проростали по-різному: на день чи на тиждень, а десь і на віки.

На Личаківському кладовищі древнього Львова спочиває отець Маркіян.

Але не перестає звучати молитва його серця за долю рідного народу.

А вдячні нащадки, внуки і правнуки Маркіянові, стоять перед Господом нині в широму покаянні і з вірою, «чого б не попросили в Ім'я Господнє, дасть те Отець».

— Отче Маркіяне, об чім просити?

— О прощенні і відпущені гріхів.

Амінь.

Покаянний канон українського народу до Отця Небесного за розп'яття Сина Божого Ісуса Христа

*Істинно, істинно кажу вам:
Чого б ви тільки попросили
в Отця, Він дасть вам
у Моє Ім'я.*

Єв. від Йоана 16, 23

ПІСНЯ 1

Ірмос: «В домі Отця Мого багато жителі», — утішав апостолів Учитель.

Прости нам, Господи, що, живучи в оселі Твоїй — Україні, ми не вміли бути вдячними і гріхами своїми розіп'яли Сина Твого на Хресті.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Коли Ти молився у Гефсиманському саду, ми спали, Господи. Розбуди в нас щирий жаль за наш міцний сон у рідному домі протягом багатьох століть і приведи заблуканих дітей своїх до Покаяння.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Ти навчав нас не турбуватися за їжу і одяг. Бо Тобою зодягнені і квіти, і птахи Небесні. А ми, маловіри, не маючи на тілах душ наших нічого, крім одежі суєти і марнославства, не слухали Тебе. І тому забули, що Дім Твій — не лише для людей. Тут належить бути у безпеці і квітам, і птахам.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

«Кожному дається виявлення Духа на спільну користь».

А ми закопували дари Твої і, чекаючи манни Небесної, сиділи склавши руки у Домі Твоєму, Господи. Прости нам за те, що ми були такими холодними до діла рідної землі, і прийми наше покаяння.

Пресвята Богородице, спаси нас!

Мати Божа і наша Мати! Прости нам розп'яття Сина Твого і не залиши нас без Свого Покрову.

Слава і нині:

Дякуємо Тобі, Господи, Творче Неба і Землі, що зіслав до нас, грішних, Сина Свого Єдинородного, Господа нашого Ісуса Христа, аби спас Він душі наші.

ПІСНЯ 2

Ірмос: «Не збирайте собі скарбів на Землі, а збирайте скарби на Небі».

Але нашим найбільшим скарбом є Твоє серце, Господи. Прости нам, Отче, що не віддали серця свої Серцю Твому, а безсердечно розіп'яли Ісуса на Хресті.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Ти поперевертав столи торговців у Храмі, Господи. Та на цих столах були і серця наші. Ми навіть і їх виставили на продаж, цим самим катуючи Тебе, Господи.

Візьми наше Слов'янське Серце і постав перед Престолом Всешишнього.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас,

Прокажений біг за Тобою не одну милю і просив, каючись, Твоєї допомоги. Дай же нам, Господи, устремління і віри того прокаженого. Допоможи побачити гріхи наші і ширим покаянням зняти Тебе, розіп'ятого, з Хреста.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Як багато царств у світі. Ними спокушав Тебе диявол, Господи. Та Ти відкинув цю спокусу. А ми забули, що даровано нам життя і Вітчизну, аби служити Тобі Єдиному. І серця наші метеликами летіли на вогонь земних утіх. Ми не прагнули розіп'яти пристрасті свої, а вирішили розіп'яти Тебе, невинного, Господи. Прости нам жорстокість сердець наших і сотвори їх милостивими.

Пресвята Богородицє, спаси нас!

Царице Небесна! Мати Господня! Не одним мечем ми прошили Твоє Серце, коли Хресною Дорогою вели Сина Твого, Спасителя нашого, на Голгофу. Каємось і широко просимо Тебе, Матусю, молися за нас.

Слава Отцю і нині:

Дякуємо Тобі, Господи, що створив нас на Образ і Подобу Свою, і славимо Тебе літургіями чистих сердець наших.

ПІСНЯ 3

Ірмос: Господи! Ти переміг світ. А ми немічне своє тіло поставили вище бадьорості духа. І свободу свою продали у рабство в Єгипет. Прости нам, Господи, і поможи стати вільними настільки, щоб ми не зрікалися Сина Твого ніде і ніколи.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Кожну-бо гілку, яка не приносить плоду, відрізує
Отець-виноградар.

Господи, справедливий Господарю виноградника життя
нашого, дай нам принести плід покаяння до Пречистих ніг
Твоїх і поможи засяяти свободою Духа на вільній Землі. Аби
очищена Тобою гілочка роду нашого ще більше плодів давала
во Славу Твою.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Перед страстями Своїми, Господи, Ти молився і просив
у Отця Небесного за учнів Твоїх. А ми у цей час плели Тобі
терновий вінець із своєї залежності від світу, із зради, олжі і
лицемірства.

Господи! Якщо на те Свята Твоя Воля, зніми лаврові
вінці із чол наших і не залиши нас на гноїщі марноти марнот.
А допоможи, подібно святому Іову, за все благодати Тебе,
Господи.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Коли настане досконале, лише тоді недосконале зникне.

Прости нам, Господи, що ми не зізнавались у своїй
недосконалості і ховали її за Твою Досконалість. Допоможи
нам без страху і хибних прикрасстати перед Тобою Єдиним,
Господи, такими, як ми є. Скріпи нас у Вірі в Єдиного Бога,
подаруй нам Надію на Світле майбутнє. Дай нам усії свої
сподівання покладати на Тебе. І навчи нас любити Тебе так, як
Ти нас любиш.

Пресвята Богородице, спаси нас!

Просимо Тебе: моли Бога Сина, щоб просвітив нас
Мудростю Своєю, щоб жити нам у рідному Домі, як у Домі
Небесного Творця.

Слава Отцю і нині:

Дякуємо Тобі, Господи, що створив нас вільними.

ПІСНЯ 4

Ірмос: Тільки Дух Істини наведе нас на всю правду.

Господи, прости нам за те, що ми перекрикували своїм

«я» Твій Святий Голос і цим самим були схожими на розлючений натовп, що кричав: «Розіпни Його!»

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

На скрижалах нашого серця записав Ти рукою Своєю 10 Заповідей Божих.

Господи! Звільни нас від скарбів тлінних і дай нам в дорогу до Вічного Царства найдорожчі скарби — Заповідь Твоєї Любові і Святе Твоє Воскресіння.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

З незвіданої землі принесла Ноєві пташка пальмову гілочку.

Допоможи нам, Господи, почути голос Пташки у своєму серці. Щоб принесла Вона до Престолу Твого, Господи, розквітлі гілочки сердець наших і від Тебе повернулась із вісточкою про наше спасіння.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Зрікаємося, Господи, духів усіх, що керують пристрастями нашими, кличено Тебе і просимо: зішли нам, Господи, на престоли сердець наших і на престіл нашої землі Царя Небесного.

Пресвята Богородицє, спаси нас.

Мати Божа, заступнице і надіє наша! Не раз Ти являлася нам на рідній землі. Дякуємо Тобі за Святу опіку, просимо заступництва і каємося, що часто були глухими до слів із Уст Твоїх.

Моли Бога, щоб сподобив нас пригадати, що і наше тіло є храмом Святого Духа, який живе в нас.

Слава Отцю і нині:

Сотворителю усього сущого у Всесвіті. Від Тебе Єдиного виходить Дух Святий, наш Утішитель. Допоможи нам, немічним, прийняти Його, коли зійде на нас, і поклоняється Пресвятій Животворящій Тройці.

ПІСНЯ 5

Ірмос: На острові Патмос почув апостол Іоанн Голос Господа і написав Одкровення. Прости нам, Отче, що прислухалися до різних голосів. І дай нам з-поміж тисяч таких чути лише Твій Голос, щоб написати Одкровення Землі нашої.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

«Не судіть, щоб і вас не судили», — навчав Ти у Нагірній Проповіді. Кого ж осудимо, Господи, як не самих себе, що, так давно охрещені святым Володимиром, в єстві своїм залишилися поганами і не вміємо впізнати Тебе, Господи, у натовпі розбійників. Прости нам сліпоту душ наших.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Скільки разів ми думали, що все знаємо. І вихоплювали пера у Небесних Ангелів і Архангелів, не вміючи ними писати. Каємось, Господи, за нашу духовну безграмотність, за те, що перами гордості своєї написали вирок Єдинородному Синові Твоєму Ісусу Христу, і просимо Тебе: приєднай наші щирі покаянні молитви до Небесного хору, що славить Тебе.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Кожен хибитъ у житті.

Прости нам, Господи, провини наші. І допоможи, щоб на місці кожного хибного кроку з'явилися доброчинства нашого народу. Вирівняй стежки його, щоб привели вони нас на шлях Істини, до Тебе — Єдиного нашого Одкровення.

Пресвята Богородиця, спаси нас.

Матінко Божа, запоруко спасіння.

З'єднай наші просьби із Твоїми молитвами до Сина Твого, а Господа нашого Ісуса Христа за наш рідний край і увесь світ.

Слава Отцю і нині:

Господи! Дякуємо Тобі, що мовиш устами нашими.

ПІСНЯ 6

Ірмос: «Охороно моя та твердине моя, Боже мій».

Як часто у життєвих змаганнях ми забуваємо цілющі рядочки покаянного псалма. Прости нам, Отче, за простромлений війовничими списами нашими бік Сина Твого, Господа нашого Ісуса Христа, і допоможи стати воїнами Небесного Твого Війська.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

До сонму мучеників прилічив Ти, Господи, усіх, хто загинув за Віру Христову і Рідний край. А ми, Господи, не завжди зберігаємо їх імена в серцях своїх. Прости нам, бо так часто забуваємо і про те, що за гріхи наші Ти зійшов на Хрест.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Кожна земля у світі багата уже тим, що сотворена Тобою. Прости, Господи, наше «Іду на Ви» і не дай ніколи бути завойовниками.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Не для міжусобиць залишив дванадцятьом синам своїм у спадок Володимир Великий Київську Русь. Каємося, Господи, за криваві князівські міжусобиці, за те, що і нині ми так часто чуємо себе князями на рідній землі, забиваючи, що нам у цьому світі нічого не належить.

Навчи нас, Господи, вдихати на повні груди силу рідної землі, щоб видихати лише Осанну Тобі, Творче.

Пресвята Богородицє, спаси нас.

Матінко Божа, Діво Маріє. Напій цілющою водою Любові, Смирення і Вдячності спраглу землю нашу.

Слава Отцю і нині:

Отче Небесний! Дякуємо Тобі за Містерію Творіння і доручаємо Твоїй опіці рідний край.

ПІСНЯ 7

Ірмос: Христос — наш великий Архиєрей, що на скелі Віри збудував Єдину Церкву.

А ми, переступаючи Небесний Закон Ієрархії, ділили не

тільки землю Господню, а розділили Єдиний Храм Твій, Господи.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Нема на Землі законів над закони Твої, Господи.

Прости нам, що стільки віків сперечаємось, хто з нас Павлів, а хто Апостолів. І дай нам відчути, що ми усі Твої, Господи.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Із глибини століть кличе нас на Службу Божу Єдина Христова Церква.

Господи, дай же нам почути Голос твої. І відізватися серцями своїми, доручивши Тобі звершити об'єднання храмів сердець наших.

Пресвята Богородице, спаси нас.

Матінко Божа, Храме Чистоти. Об'єднай нас вірою в Єдиного Бога.

Слава Отцю і нині:

Творче Єдиної Вселенської Церкви! Створи нас достойними прихожанами Небесного Храму Твого.

ПІСНЯ 8

Ірмос: «Це Син Мій улюблений, що Його Я вподобав». Не на Розп'яття зіслав Ти до нас улюбленого Сина Свого, Господи. Та ми так тяжко грішили, що лише Хресна смерть Ісуса змогла відкупити нас.

Прости нам, Господи, зраду Ісуса, Страсті Ісуса, Його Хресну Путь і муки на Хресті. Не відали-бо, що творили.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Син Твій, Господи, прийняв кожен гріх наш як свій.

Прости нам, Боже, усі провини наші. І допоможи усвідомити, що немає чужого гріха, Господи. А сильніший повинен нести немочі слабшого. Дай нам, Боже, принести щирій плід покаяння за гріхи світу як за свої власні.

Пресвята Богородице, спаси нас.

Матінко Божа, Страдальна Мати.

Прости нам, що довелося Тобі стояти під Хрестом

Твого Сина. І дозволь нам щирим покаянням витерти Пречисті сльози Твої.

Слава Отцю і нині:

Отче Предвічний! Уповаемо на Твоє Велике Милосердя.

ПІСНЯ 9

Ірмос: Камінь, що Його будівничі відкинули, Наріжним став. Прости нам, Господи, що не прийняли Сина Твого. Прости за переслідування усіх, хто не від світу цього. І допоможи кожному стати гідним творінням рук Твоїх.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

Кожен-бо пастир з-між людей Господом обирається.

Прости, що каменування справжніх пастирів Твоїх, Господи. І дай нашему народу добрих духовних провідників.

Помилуй нас, Боже, помилуй нас.

«А у місті тому Господь, Бог Вседержитель є Храм Його і Агнець».

Господи! Прийми у Храмі Твоєму Небесному нашу сповідь. І Святим Тілом і Кров'ю Своєю причасти нас, сповіщаючи прощення і відпущення гріхів.

Пресвята Богородицє, спаси нас!

Матінко Божа! Дякуємо Тобі за народження Божого Сина. Бо з Ним прийшло спасіння для душ наших.

Слава Отцю і нині:

Отче Небесний! Спасибі за Святе Причастя у Новому Ерусалимі.

Розмова Тараса з отцем Маркіяном

Маркіян:

Не вивідуй шляхів Господніх,
Бо незвідані ці дороги.

Ти трудись, а от що ти робиш —
Це у віданні Пана Бога.

Не хвались перед Ним.

Удача — не твоє, а Його Знамення.

Як розв'яжеш свою задачу,
Осінить тебе Одкровення.

А допоки ти неосияний,
То молись і не жди нічого.

В світі цім — Найсвятішій Тайні —
Нич немає, людино, твого.

Все тече із Небес соторених
І стає на Землі дарами.

І допоки живем, ми творимо
Із сотореного не нами.

Тарас:

І я, Маркіяне,
собі не жадав нічого.

Мав-бо усе.

Щовесни ставав
на Дніпрові пороги
і думав:

— Що то несе
той весняний веселик
до нашого Дому?

Вірив: що крила його —
знак Небес.

Брав лелечину
втому рідного краю
і сповивав в молитви.

І я не годен був
знати, друже,
чим прислужитися
можу іще
рідній землі.

Коли їй несила було
нести холоди,
ховав ту маленьку
крихітку Україну
у своєму серці.
Хохав на неї,
як на найменше
пташа.

І вона мені, Маркіяне,
щебетала у серці
і виводила в серці
пташат.

І тоді на Святеє Письмо
я поклав своє слово.

І сказав,
що її не віддам ні кому,
лиш Творцю.

Україноньку цю...

Передмова до 4-го розділу

*А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
Я братолюбіє поши*

Тарас Шевченко, «Молитва»

«Твори Шевченка, справляючи все більше і більше вплив на українську інтелігенцію, привели до організації в Києві Кирило-Мефодіївського братства», — вказував (і не безпідставно) на причину об'єднання в товариство молодих людей у Києві Павло Грабовський.

Із статуту цього товариства довідуємося, яке прекрасне майбутнє вимріяли для нас братчики: «Правління, законодавство, право власності і просвіти у всіх слов'ян мають будуватися на святій релігії Господа нашого Ісуса Христа.

Як і все суспільство, так і кожний громадянин свої дії повинні погоджувати з євангельськими правилами Любові, Смирення і Терпіння.»

Не дивно, що саме такі постулати увійшли до цього статуту.

Адже своїми духовними кураторами обрали братчики святих Кирила і Мефодія — просвітителів слов'янського люду.

Чистими були помисли кирило-мефодіївців.

Вони злеліяли нашу Батьківщину Зорею і хотіли, щоб ця Зоря відразу ж засяяла на Різдвяному Небі, сповіщаючи світові про народження Нової Русі.

Але добрій сівач знає, що зерно, яке він сіє навіть у найблагодатніший ґрунт, завтра все одно ще не буде колосом.

До цього ж бо треба докласти чимало зусиль.

І ці зусилля сівач пробуджує перш за все у собі. Адже він повинен і рано вставати, і виполювати бур'яни на своєму полі, і просити у Бога благодатного дощу.

На жаль, братчики повторили помилку «Руської трійці», створивши модель прекрасного майбутнього і одразу ж зірвавши цей плід із Древа у Едемському Саду.

Хто знає, може, лише тепер надходить той час, коли

проявиться у фізичному світі, пройшовши світ думок і почуттів, прекрасна держава прийдешнього.

Лише не треба намагатися бути прудкішими від Господа.

Адже зараз, як і в усі часи, від кожного із нас залежить так трішки і так багато: обрати правильно свій шлях і шлях розвитку рідної землі, покаявшись за свої провини і визнаючи кожен гріх світу своїм власним.

Віримо, що хотіли, але не змогли дорости до усвідомлення цієї істини організатори і члени Кирило-Мефодіївського товариства, хоча на печаті братства, що її було знайдено у Костомарова, і рясніли слова із Євангелія від св. Йоана: «І спізнаєте Правду, і Правда визволить вас».

Братчики мали дуже сильне устремлення вгору, до Світла, і чимдуж тягли до нього немовляточко-землю, яка ще не вміла споживати тверду їжу, а лише молоко.

Прикро, але зрозуміти свою помилку їм довелось уже не на волі, а в казематі.

Земний суд найтяжче покарав Тараса Шевченка (10 літ він поневірявся у пустелі).

Може здатися дивним, чому такий суровий вирок прочитали людині, яка вряди-годи зустрічалася з братчиками і навіть офіційно не належала до їхнього товариства.

Але не забуваймо, що Братство з'явилося на світ завдяки палкій щирій поезії Тараса Шевченка. І це народження поклало велику відповідальність на поета.

З-поміж братчиків він чи не один розумів, що значить у подвижницькому християнському житті любов, смирення, покаяння і терпіння (нелегкою ж бо була доля Тараса). Але цього в той час не вмістили ще серця його друзів.

Вимагаючи змін у суспільстві, чи ж змінювалися внутрішньо самі?

Чи йшли до розуміння того, що кожен із нас однако відповідальний за долю і майбутнє рідної землі?

Якщо не змінювалися, значить, мимоволі, несвідомо

самі ж зрадили ідею Братства. І ця зрада матеріалізувалась на Землі зрадою студента Петрова, який, підступно вивідавши усе про діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, доніс на братчиків у 3-те відділення.

Каземат як наслідок помилки був — чи не дивно? — рятівним колом для арештованих. Адже вони отримали можливість побути наодинці із собою, проаналізувати кожен свій крок у Братстві.

Але були і такі (бо усі ми немічні), котрі злякалися зустрічі зі своїм сумлінням і провини свої складали на плечі вchorашніх друзів.

Наприкінці нашого роздуму ми подаємо довідку про усіх десятюх, кого визнали винними у справі, а теж копії з оригіналів документів, котрі хоч трішки відкривають нам характери, поведінку цих людей.

Найстійкішим і найвідвертішим виявився під час слідства Тарас Шевченко.

І його покарання — не лише за помилки Тараса, а можливість і решті, хто усвідомив, вправити хибні крохи Братства.

Над долею цієї організації, яка обмежила себе статутами, законами і обов'язками перед суспільством, забувши, що ми в усьому зобов'язані Господу, розмірковуємо сьогодні не для осуду. А тому, щоб нам, сучасникам, у третьому тисячолітті не схібити теж.

Бо ж є Земля Майбутнього — земля Сковороди, «Руської трійці», Кирило-Мефодіївського братства — наша Україна.

Дійти б. Долетіти б.

1. Гулак Микола Іванович (1821—1899).

Походив з дворян Полтавської губернії. Народився у Варшаві. Закінчив юридичний факультет Дерптського університету. Кандидат правоведення. Служив у канцелярії київського генерал-губернатора на посаді перекладача. Разом з М. І. Костомаровим і В.М. Білозерським заснував Кирило-Мефодіївське товариство. У січні 1847 року переїхав до Петербурга, де намагався влаштуватися службовцем у Раді Петербурзького Університету. За доносом студента Петрова, 17 березня 1847 року заарештований і ув'язнений в Олексіївський равелін Петропавловської фортеці.

Із письма Афанасия Маркевича Гулаку: «Любовь самая горячая, какую только воображал я, да что воображал, и не воображал никогда ни в ком, к нашей любезной, к нашей плачевной родине поразила меня до глубины души. Как? Любить так, как вы любите? Не как предмет вашей жизни и занятий, безинтересно, безкорыстно, с верою и надеждою? Да кто, скажите, кто так любит или любил когда Малороссию?»

— Любите ли вы государя императора?

— Люблю, отец мой, любил всегда и буду любить до конца моей жизни как отца отечества и помазанника Господня; люблю весь державный его дом; люблю мое отчество, люблю все человечество, и сия любовь во мне чиста и искрення. Зла я никому никогда не желал и не желаю

Отец! Богом клянусь вам, что злого и преступного я никогда и ничего не начинал, даже и не мыслил о сем. Господь меня видит; Ему вручаю и участь мою.

(Із доповідних записок отця Малова до 3-го відділення про відмову М. І. Гулака давати свідчення).

Решение дела:

Коллежского секретаря Гулака, как главного руководителя Украино-славянского общества, вначале и долго запиравшегося в своих преступных замыслах, а еще более как человека, способного на всякое вредное для правительства

предприятие, заключить в Шлиссельбургскую крепость на 3 года и потом отправить его в отдаленную губернию под строжайший надзор.

(Із доповіді О. Ф. Орлова Миколі Першому про діяльність Кирило-Мефодіївського товариства і пропозиції щодо покарання його членів).

Після повернення із заслання Микола Гулак займався педагогічною і науковою діяльністю.

2. Костомаров Микола Іванович (1817—1885)

Історик, етнограф і письменник. Народився у поміщицькій сім'ї в с. Юрасівці Острогозького повіту Воронезької губернії. Учився на історико-філологічному факультеті Харківського університету. Одержав ступінь магістра історичних наук. Працював учителем Київської 1-ої гімназії, згодом обраний ад'юнктом російської історії Київського університету. Один з ініціаторів створення Кирило-Мефодіївського товариства. Як член того товариства написав твір «Книга Бытия (Буття) українського народу», де говорить, яку важливу роль суджено відіграти нашему народові в історії людства. Високо цінував талант Тараса Шевченка, який мав великий вплив на Костомарова. Костомаров був людиною нерівної, нервової вдачі. В процесі 1847 р., стероризований жандармами, не виявив належної твердості духа.

«Кольцо с именем Кирилла и Мефодия выдумано мною в начале 1846 г., но без всякого намерения составить общество, а из уважения к памяти великих просветителей славян.

...Я не думал иметь каких-либо злобных замыслов, в этом могу побожиться»

(Із зізнання Костомарова в Києві 28 березня 1847 р.).

— Почему на печати вашей вырезано: «Иоанна гл. 8 ст. 32» и с какой мыслью вы приняли этот стих себе девизом?

— На печати моей вырезанные слова означают то, что

во всякої запутанності, как мирской, так и ученой, должно прибегать к истине Евангельской, которая одна может освободить человека из стесненного положения».

(Із відповідей Костомарова на питання під час допиту в 3-му відділенні 17 квітня 1847 р.).

Тілько там, де Дух Господень,
Тілько там і воля!
Де любов Христова й правда,
Там щастя і доля.

Горе тим, що Словом Божим
Розум подавляли.
Для користі, для мамони
Правду уживали.

Горе тим, котрі говорять:
— Наша власть од Бога.
А без страху над собою
Не знають нікого.

Горе вченим, котрі злеє
Добрим нарікали,
Тим, що Істину святую
Од простих ховали!

Всім продажним філософам
Од духа святыні
Розсіються їх хитрощі,
Як пил по пустині.

...Слава Тобі, люде добрий,
Із слов'ян слов'яне!
В день воскресний станеш в славі
Між всіма братами.

...Не нам, Боже, викладати
Небесні глаголи!
Суди, Боже, нашу долю
По Твоєї Волі!

Ти даєш нам розуміти,
Кому скільки треба.
Молімось, виглядаймо
Твого Сина з Неба.

Молітесь, діти слави,
Виглядайте часу!
Прислухайтесь до святого
Небесного гласу!

Мирітесь, очищайтесь!
Од пятна й порока!
Любітесь, скоро блисне
Звізда од Востока!
(Із вірша Костомарова
«Діти слави, діти слави, час ваш наступає»,
вилученого під час обшуку 28 березня 1847 року).

Решение дела:

Коллежского асессора Костомарова, участвовавшего в Украино-славянском обществе, придумавшего кольцо и название общества св. Кирилла и Мефодия, давшего ход преступной рукописи «Закон Божий» и хотя впоследствии откровенно сознавшегося, но тем более виновного, что он был старее всех по летам, а по званию профессора обязан был отвращать молодых людей от дурного направления, заключить в крепость на один год и после того отправить в одну из отдаленных великороссийских губерний, но никак не по ученой части, с учреждением за ним строжайшего надзора.

(Із доповіді О. Ф. Орлова Миколі Першому про діяльність Кирило-Мефодіївського товариства і пропозиції щодо покарання його членів).

3. Білозерський Василь Михайлович (1825—1899)

Один з ініціаторів створення Кирило-Мефодіївського товариства. Народився в дворянській сім'ї в м. Борзі Чернігівської губернії. Учився в Київському університеті. Вчителював в Полтавському кадетському корпусі.

«О Василии Михайловиче Белозерском вы пишете так, как он заслуживает. Действительно, это сердце удивительное. Ангельский мир в душе, образ жизни чистый, правильный в высокой степени, поэтическое увлечение действительностью и над этим всем — пламенная любовь к Христу. Сколько в нем соединилось всего доброго: без благодати Христовой через Святого Духа не сохранилась бы так прекрасно эта личность. Слава Богу, избравшему его для нас путевой звездой к Вифлеему».

(Із листа О. В. Марковича до М. І. Гулака 15 лютого 1846 р.).

«А ваше щире і привітливе слово кому не западе в душу, кого воно не зворушить з місця?».

(Із листа О. О. Навроцького до В. М. Білозерського про необхідність вести роз'яснювальну роботу серед народу 17 жовтня 1846 р.).

«Единодушие и взаимная любовь, которая никогда же не отпадет, должна соединять нас. Пусть нас радует мысль, что при наших усилиях придет пора, когда славяне, распри позабыв, в великую семью соединятся, верные Богу и братскому союзу, и тогда процветет то благо, тот мир и свобода, которые завещаны нашим Спасителем.

Ни одно из славянских племен не обязано в той мере стремиться к самобытности и возбуждать остальных братьев, как мы — украинцы».

(Із пояснення В. М. Білозерського до Статуту Кирило-Мефодіївського товариства, 1845 — кінець 1846 р.)

«Не за себя одного умоляю тебя, о государь всесущий! Умоляю за других, виновных перед тобой, умоляю больше всего за них!»

(Із прохання В. М. Білозерського про помилування, поданого на ім'я Миколи Першого 26 квітня 1847 р.).

Решение дела:

Кандидата 10-го класса Белозерского, также участвовавшего в Украино-славянском обществе, составившего устав общества и преступную рукопись в объяснение этого устава, в уважение того, что он прекратил связи с киевскими славянистами еще в половине 1846 года, при допросах с первого раза сознался во всем с искреннейшим раскаянием, дал точное и положительное сведение об обществе, определить на 4 месяца в Олонецкую губернию на службу вне министерства народного просвещения, не лишая преимуществ, прежде им приобретенных, но с учреждением за ним надзора.

Після заслання Василь Білозерський був редактором журналу «Основа», потім служив у Варшаві. Останні роки жив на хуторі Мотронівка Борзенського повіту Чернігівської губернії, де й похований.

4. Куліш Пантелеймон Олександрович (1819—1897)

Український письменник, етнограф, історик і видавець. Народився в містечку Воронежі на Сумщині в родині заможного хлібороба. Закінчив Новгород-Сіверську гімназію, слухав лекції на першому відділенні філософського факультету Київського університету. Учителював, займався літературно-науковою діяльністю, брав активну участь у створенні Кирило-Мефодіївського товариства.

«Кулиш принадлежит к числу таких людей, которые своим благородством, честностью, великодушием и благоразумием заставляют уважать его каждого, кто имеет с ним дело... Жизнь свою он проводил, занимаясь литературою и живописью; делать добро без отлагательства там, где представится случай, он считает главною обязанностью».

(Із протоколу допиту В. М. Білозерського в 3-му відділенні
24 квітня 1847 р.)

«Поверьте, ваше сиятельство, что муж мой глубоко

поражен и наказан сознанием вины своей, бывшей причиной гнева милосердного монарха нашего».

(Із листа О. М. Куліш до О. Ф. Орлова з проханням клопотатись перед Миколою Першим про помилування П. О. Куліша).

«Пользуясь убеждением вашего превосходительства о том, что я теперь имею в виду новый, указанный мне вами путь жизни, осмеливаюсь покорнейше просить вас исходатайствовать мне высочайшее разрешение печатать мои сочинения» (Із листа П. О. Куліша до Л. В. Дубельта з проханням порушити клопотання перед Миколою Першим дозволити друкувати свої твори).

«...между тем он питал мысли о мнимой важности Украины, поместил в напечатанных им сочинениях многие двусмысленные места, кои могли поселять в малороссиянах мнение о праве их на отдельное существование от империи».

(Із записки 3-го відділення О. Ф. Орлову про П. О. Куліша 18 травня 1848 р.).

Решение дела:

По высочайше утвержденному решению определено: Кулиша заключить в Алексеевский равелин на четыре месяца и потом отправить на службу в Вологду, но никак не по ученой части, с учреждением за ним строжайшего надзора.

(Із висновку 3-го відділення про справу П. О. Куліша, не раніше 30 травня 1847 р.).

Пантелеймон Куліш був засланий у м. Тулу. Його твори «Михайло Чарнишенко», «Україна», «Повість про український народ» були заборонені. Після заслання розгорнув літературно-видавничу діяльність. В 70-90-х рр. відійшов від прогресивних поглядів часів Кирило-Мефодіївського товариства.

5. Шевченко Тарас Григорович (1814—1861)

Навесні 1846 року зблишився з членами Кирило-Мефодіївського товариства. Його поезія впливала на

формування світогляду кирило-мефодіївців і поширювалася ними.

«Я поневоле приятно позадумался над тем, какого гениального человека мы имеем в Тарасе Григорьевиче, ибо только гений посредством одного глубокого чувства, способен угадывать потребности народа и даже целого века, к чему не приведут никакая наука ни знання, без огня поэтического и религиозного».

(Із листа В. М. Білозерського до М. І. Гулака 1 травня 1846 р.).

Решение дела:

Художник С. — Петербургской Академии художеств Тарас Шевченко сочинял на малороссийском языке стихи, в которых то выражал плач о мнимых бедствиях Украины, то описывал славу гетманских времен и прежнюю вольницу казачества, присоединяя к тому многие возмутительные мысли, то изливал клеветы и желчь даже на особы, к которым обязан был чувство питать благоговейнейшего уважения.

Государь император высочайше повелеть соизволил:
определить Шевченку рядовым в Отдельный оренбургский корпус с правом выслуги, под строжайший надзор, с запрещением писать и рисовать, и чтобы от него ни под каким видом не могло выходить возмутительных и пасквильных сочинений.

(Із відношення О. Ф. Орлова до військового міністра О. І. Чернишова про наказ Миколи Першого заслати Т. Г. Шевченка солдатом до окремого Оренбурзького корпусу з забороною писати і малювати 30.05.1847 р.).

«Пане граф!

Ви людина, наділена великою владою, і в силу свого високого становища і благородства ви покликані творити добро. Якщо підтримка порядку і творення справедливого суду є властивість державного мужа і благородної людини, то найціннішим доповненням добра буде, щоб справедливість не перетворилася в жорстокість та щоб справедливе рішення супроводжувалось милосердям.

Переконана в цьому, я звертаюсь до вас, пане граф, з благанням за нещасного Шевченка.

Знаючи його дуже добре, я можу запевнити, що, яка б не була його провіна, він покараний надто суверо відданням у

солдати і висланням, що не було потреби, щоб його переконати в його провині, ще додавати таку жорстоку витонченість, як заборона малювати. Маю надію, граф, ви зрозумієте, що я взяла на себе обов'язок зробити все можливе, щоб полегшити долю Шевченка, оскільки я знаю його дуже добре і знаю ще те, що він зовсім самотній на цьому світі. Для досягнення цієї мети я не маю іншого шляху, як звернутися до вас з благанням одержати для нього дозвіл на малювання. Я прошу у вас цієї милості, смиренно склавши на грудях руки!

Хоч сама по собі я нічого не значу, але як дочка моего батька, який стільки перестраждав невинно, я визнаю за собою право говорити за нещасних, і в ім'я пам'яті моого батька, який так вас поважав, я прошу, пане граф, вибачити мені мою настирливість, як кажуть у світі; що ж до мене, то я впевнена, що роблю те, що повинна робити, благаючи вас за нещасного, що збився з дороги, але є гідний співчуття і який не має ні родини, ні протекції.

Будьте ласкаві, пане граф, направити відповідь, якщо ви будете вважати її слушною мені надіслати, на ім'я моєї сестри її величності Єлизавети Миколаївни Кривцової в Орел. Я її попереджу, що я даю її адресу.

Прийміть, графе, засвідчення моєї до вас поваги і, я хотіла б навіть вже сказати, щирої подяки.

Варвара Рєпніна,

Яготин, 18 лютого 1848 р.»

«Ныне, по всеподданнейшему докладу моему ходатайства ее императорского высочества президента Академии художеств, государь император изволил всемилостивейше разрешить отставному рядовому Шевченко проживать в С.-Петербурге и для усовершенствования в живописи посещать классы помянутой академии, с тем, однако, чтобы он подвергнут был здесь строгому полицейскому надзору и чтобы начальство академии имело должное наблюдение, дабы он не обращал во зло своего таланта к живописи».

(Із відношення начальника 3-го відділення В. А. Долгорукова до міністра внутрішніх справ С. С. Ланського з повідомленням про дозвіл царя жити Т. Г. Шевченкові в Петербурзі.

13 лютого, 1858 р.).

6. Навроцький Олександр Олександрович (1823—1892)

Український громадський діяч, перекладач і поет. Двоюрідний брат М. І. Гулака. Народився в сім'ї безмаєтного дворяніна в с. Антипівці Золотоноського повіту Полтавської губернії. Закінчив філософський факультет Київського університету. Заарештований у березні 1847 року. На допитах тримався мужньо.

«Навроцкий, тоже молодой человек, доброго и простодушного характера, в нем больше логической строгости в мыслях и чувствах. Он любит Малороссию, и особенно поэзию; замыслов никаких он не выражал и не показал ни одного действия, в котором бы они проявились. В других особенно желает видеть любовь к родине и к добру».

(Із протоколу допиту В. М. Білозерського в 3-му відділенні, 24 квітня 1847 р.).

Решение дела:

Вина Навроцкого важна не по сближению его с украино-славянистами, а по упорству его в запирательстве, которое он как бы перенял от родственника своего Гулака.

По высочайше утвержденному решению определено: отправить Навроцкого в Вятку, выдержать его там 6 месяцев в тюремном замке и после того определить на службу в одном из уездных городов Вятской губернии, по усмотрению гражданского губернатора, с учреждением над ним, Навроцким, строгого надзора.

(Із запису рішення в справі Навроцького, зробленого 3-ім відділенням не раніше 15 травня 1847 р.).

Повернувшись із заслання, багато перекладав творів античних, західноєвропейських і російських класиків. Найвизначнішим доробком його є переклад на українську мову «Витязя в тигровій шкурі».

7. Андруський Георгій Львович (1827— рік смерті невідомий)

Поет. Народився в селі Вечірках Полтавської губернії в сім'ї дрібного поміщика. Учився на першому курсі юридичного факультету Київського університету. Заарештований у квітні 1847 р.

Решение дела:

По высочайше утвержденному решению определено: Андрузского в уважение того, что слишком молод и летами, и душою, искренно повинился в своих преступлениях, хотя является пылким украинофилом, говоря, что он никогда не отступится ни от малороссийского языка, ни от любви к своей родине, отправить для окончания курса наук в Казанский университет и потом определить на службу в великороссийские губернии с учреждением за ним и во время учения, и потом на службе строгого надзора, а также не увольнять его в Малороссию.

(Із запису канцелярією 3-го відділення рішення в справі Г. Л. Андрузького 30 травня 1847 р.).

Лист Г. Л. Андрузького до батька Л. В. Андрузького від 10 червня 1847р.

Милый папенька!

Теперь только вполне понимаю цену вашим родительским наставлениям, которых я преслушался. Занимаясь учением, я не попал бы сюда, в Казань, и, что еще важнее, не вовлек бы за собою в гибель невинных людей, мной оклеветанных.

Проф. Костомаров, Гулак, Кулиш, Навроцкий, Маркович, Посяда, Белозерский — погибли чрез мои лживые доносы. Сам Шевченко мог ожидать милости царской, мной потоплен. Как это случилось — недостает у меня твердости высказать. При одном воспоминании об этом деле моем содрогаюсь! Черная страница навсегда покрыла мое прошедшее и омрачила будущее. Милость царская только еще

более дала мне почувствовать мою черноту. Желая хоть по возможности отблагодарить государю, я решился во что бы то ни стало, несмотря на всю слабость здоровья и зрения, продолжать университетский курс в Казани. Но никакие мои усилия не могут уже спасти мной погубленных. Гнев Божий явно надо мной тяготеет. Пожалейте о нашем несчастном и недостойном сыне Георгии.

* * *

Много знаю я молитв,
Но одна мне всех милее:
С нею жить мне веселее
Средь скорбей, житейских битв,
С ней сойду я и в могилу,
Это: «Господи, помилуй!»

* * *

Благослови труды мои,
Умножь, улучши, оживи
Умом, сердечной теплотой,
Среди трудов пребудь со мной.
Пускай найду свет чистый в них,
Не возгоржусь душой в познаньях,
Пусть буду помнить: Ты дал их,
Ты окрылил мои старанья.

Георгій Андрузький

8. Посада, Пасяда (Посяденко) Іван Якович (1823—1894)

Педагог, громадський діяч. Народився в м. Зінькові Полтавської губернії в сім'ї міщанина. Вчився на філософському факультеті Київського університету. З весни 1846 р. — член Кирило-Мефодіївського товариства. 28 березня 1847 року був заарештований і відправлений в Петербург.

«Да, ваше превосходительство, одна вера во Всемогущего, глубоко проникнув в сердце малоросса, всегда удерживала малоросса от всякого ропота: он вселяет

преданность свою в Волю Божию и в себе самом находит причину своих страданий и бедствий: «То все за грехи наши, грешили наши предки».

«Две ужасные крайности теперь в Украине: малодушие и отчаяние. Малодушие есть следствие великосердия: переносил казак все великодушно, когда ему еще светила надежда, но когда и это последнее утешение в скорбях наших скрылось, тогда самый сильный впал в отчаяние или малодушие. Плачь, Украина, плачь, твои слезы да будут твоим утешением... Бедная страна, тебя оставили все твои сыны, тебе изменили все люди, могущие облегчить твои страдания. Но кто скажет, чтобы не было и тех, кои всегда готовы помочь тебе, любезная страна моя? Есть и такие, кои готовы положить за тебя самую жизнь свою».

(Із листа І. Я. Пасяди до невідомої особи, 1846 р.).

Решение дела

Посяду, писавшего в преувеличенном виде о бедствиях малороссийских крестьян, вменив ему в наказание содержание под арестом, отправить в Казанский университет для окончания курса наук, а потом определить на службу в великороссийские губернии.

(Із довідки 3-го відділення про відсутність доказів щодо приналежності І. Я. Пасяди до Кирило-Мефодіївського товариства і вирок Миколи Першого про переведення його до Казанського університету. Не раніше 30 травня 1847 р.).

9. Савич Микола Іванович (1804—1892)

Педагог, громадський діяч, закінчив філософський факультет Харківського університету. Служив у армії на Кавказі, навчався у Парижі, вивчав хімію. Ще студентом у Харкові познайомився з М. І. Костомаровим. Зблизився з Т. Г. Шевченком. У 1846 році став членом Кирило-Мефодіївського товариства. У 1847 році, перебуваючи за кордоном, вручив А. Міцкевичу поему Шевченка «Кавказ». За належність до таємного товариства був затриманий за кордоном і висланий у

Полтавську губернію у власний маєток під нагляд поліції.

10. Маркевич Опанас Васильович (1822—1867)

Український етнограф і фольклорист. Народився в с. Кулажинцях Полтавської губернії у сім'ї збіднілого поміщика. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. За участь в Кирило-Мефодіївському товаристві висланий в м. Орел.

О. В. Маркевич зібрал багато зразків народної творчості, особливо прислів'їв і приказок.

Розділ 4

Побрратимство

Кажу вам істинно:

Че шукайте Істину.

Бо ось тут, на Землі,

Тільки відблиск її.

Він не звільнить,

Він вас поневолить,

Якщо ви не пізнаєте Бога.

1.

Все славянские реки должны сливаться в единую русскую реку.

(Із переконань Олександра Пушкіна).

Відповідь Олександру Пушкіну

Нас не врятує Лотова жона.

Вона така солунно-кам'яна.

Бездітна, бо великий дар народин

Вона за вчора віддала сьогодні.

То як же, як?! довірити їй ріки

Слов'янські: і маленькі, і великі.

Ти, Сашо, помилився. Ти не винен.

Нас не врятує Лотова дружина.

2.

3-го березня 1847 року за доносом студента Київського університету Петрова Олексія Михайловича (1827—1883) були заарештовані члени Кирило-Мефодіївського товариства. За цю «послугу» він одержав 300 крб. а також у травні 1847 року був зарахований на службу до 3-го відділення. Написав спогади, в яких намагався заперечити свою роль юди.

Біль зради протинає груди.
Себе в собі розділять юди.
І на ганчарське поле крові
Їх завезуть монети голі.
А ти стоятимеш у-Бога.
Присудить Суд тобі Дорогу.

3.

Зустрічний Ангел

Ми всі сливе на світі —
сиротами.
Допоки не зійде із Неба Ангел.
І вийде, рівнокрилий,
нас зустріти.
І всиновить нас,
яко блудні діти.
І ми підем за Ангелом Господнім.
Вас вів Кирило,
а мене Мефодій.

4.

Прийми, мій Отче, десятину —
Мое життя за Україну.

Таким образом определилось, что лиц, более или менее виновных по делу об украино-славянистах, десять: Гулак, Белозерский, Костомаров, Кулиш, Шевченко, Андрузский, Навроцкий, Посяда, Маркевич и Савич.

(Із доповіді головного начальника 3-го відділення Імператорської канцелярії графа Олексія Орлова Миколі Первому про діяльність Кирило-Мефодіївського товариства).

Нас один до одного
Десять легінів лягло.
Не знайшли на нас провини.

Стали ми вогнем нетлінним
В Десятинній, в стольнім храмі.
Разом з вами.

5.

Молитва

Не залишилося ні гніву, ні образ.
І я люблю Тебе у радості і в болю.
Прости мені, Петром я був не раз.
Але не був я юдою ніколи.
Відвертим був, але не продавав
Ані Тебе, ані землі святої.
І недруга в нещасті не кидав,
І меч не залишав на полі бою.
Мені іще в волосяниці йти,
Та прийдуть інші у Вогні Небеснім.
За те, що був Петром не раз, прости.
А їм допоможи Вогонь пронести.

6.

Поминальна вечеря із Миколою Некрасовим

*Че предавайтесь особой унылости:
Случай предвиденный, чуть не желательный.
Так погибает по Божией милости
Русской земли человек замечательный.*

Николай Некрасов,
«На смерть Шевченко»

За упокій старого чоловіка
Налиймо, друже.
Таж нам з тобою
Зовсім не байдуже,
що вмер у кожнім
чоловік старий.
Налий, Миколо, чарочку,

Налий.

І запалім заупокійну свічку,
І Господу молімось, скільки віку.
За те, що допоміг і що дозволив
Померти в нас старому чоловіку.

7.

*Ми з тобою обмежені,
Київська Русе,
Любовю:
Тілом і Кровю.*

Пилат не умивав від мене руки.
Та не умів судити, як Всевишній.
І він юрбі стоокій і сторукій
Сказав, що єсмь я грішний,
дуже грішний.
І клянчив так я прощення у Бога.
Питаючи: куди? моя дорога.
В церквах молебен Матері співали.
Едемська яблуня на Хрест поклала руки.
Ми промислу Господнього не знали
І, немічні, боялися розлуки.
Та хто ж нас, браття, може розлучити,
Коли у Кані Київській весілля.
Й боярин старший родом з неофітів,
І трапезна для всіх, як Всесвіт,
Спільна.
О Господи, промов заради Бога,
Чи справді наша це була дорога?

Розділ 5

В казематі

1.

Любітесь, брати мої.

1847. Орська кріпость

Пензле, моя свіча,
Чому ти мовчав?
Коли у робітні
Художника-брата
Почав я писати
словом,
Палітру закинувши в Небо,
Далеко, мій друже, від тебе.
А ти промовчав і простив,
Моя Музо,
Як справжній товариш.
Ми нині віч-на-віч з тобою,
І ти не лукавиш.
Ти вільний,
А я от сиджу
В казематі.
Обіймемось, брате.

2.

*Молюся! Господи, молюсь!
Хвалити тебе не перестану!
Що я ні з ким не поділю
Мою тюрму, мої кайдани!*

«Н. Костомарову».

1847, мая 19. С.-Петербург.

Пройдеш через Літній сад —
Дороги не буде назад.
Відпускна тебе визнає

Вільним від пут.
То чому ж ці зірки
Так далеко ведуть?
Аж у Орську.

3.

*Смирітесь, молітесь Ісусу
і згадуйте один другого.
Свою Україну любіть.*

Між 19 і 30 травня 1847.
С.-Петербург.

Зізнаюся Тобі, мій Родителю,
Тишею-словом
У великій Любові.
Я ішов з Киринєї
Повз неї
І взяв її Хрест.
Десять літ —
Наче десять стадій Дороги.
Ходім, Україно, до Бога.

4.

*Садок вишневий коло хати.
Хрущі над вишнями гудуть.*

Між 19 і 30 травня 1847.
С.-Петербург.

У цьому садочку вишневім
Кожна пелюстка — душа
Прозора і чиста така,
Що врятує Содом...
А мені б лиш перо.

5.

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
її, окраденую, збудять...

С.-Петербург, 1847.

Не можна бути байдужим
Вільному птахові і чоловіку,
Що іще не дожив
Свого віку земного.
Хоч довкола чотири стіни —
Каземат.
З лона Неба поет ти,
А в світі — солдат.
І коли звинуватять у блуді
Твою біло-чисту Вітчизну,
Напиши їм своїм каяттям
Їх гріхи на піску.

6.

Ой три шляхи широкій
Докути зійшлися.

С.-Петербург, 1847.

— Це експедиція на море?
— А хто художник?
— Блудний син.

7.

Тепер, і тілько тепер я вповні повірив у слово:
«Любя, наказую ви». Тепер тілько я молюся і дякую
Йому за безмежну любов до мене, за посланий мені
іспит. Він очистив, зцілив моє бідне хворе серце. Він
зняв із моїх очей призму, крізь яку я дивився на людей
і на самого себе. Він навчив мене, як любити ворогів і

ненавидяючих нас. А цього не навчить ніяка школа, окрім тяжкої школи іспитів і довгої розмови з самим собою.

Як золото з огня, як немовля з купелі, виходжу я тепер із темрявого чистилища, щоб розпочати новий, благородніший шлях життя.

Це я називаю істинним, правдивим щастям.

(Із листа Тараса Шевченка до гр. Настасії Толстої. Новопетровський форт, 1857, січня 9)

Розкажи життя своє на вервиці.
Кожне восьме зерно — «Отче наш».
Все в початок цей іще повернеться.
Але тут уже не буде нас.
Ми прийдем, щоб «Вірую» промовити
Ненародженим і суть живим.
Оповіє щирість нашу вроджену
Чистий, як Афон, кадильний дим.
Ми прийдем, зійдемося родиною
Всі докупки мачинки малі.
І замкнемо Всесвіт Україною
На Святій Оновленій Землі.

Лист до княжни

При всьому цьому лихові мені
якнайсуворіше заборонено що-будь
рисувати і писати.

(Із листа Тараса Шевченка до
княжни Варвари Рєпніної.

Кріпость Орська, 24 жовтня 1847)

А я не можу не писати
І теж не можу не летіти.
Хоча зриває, наче листя
З дерев,
Мої пір'їни вітер.

А я не можу не летіти.
А тут цей вирок — заборона
І ці спокуси у пустелі:
Від світу — почесті, корона,
Від Батька — огненні купелі.
А я не можу не писати.
Мій Янголе, молись за мене,
За нас, що вмерли, аби жити.
Хай через мить мене не стане.
А я не можу не творити.

Не називайте мене Месією

Не називайте мене Месією.
Не величайте мене Пророком.
Новопетровське, грішний, міряю
Непевним кроком.
А на укріплення щоранку
Пташки сідають шестикрилі.
Сторожа спить...Мене з казарми
Отець веде під їхні крила.
Брат во Христі ваш, широко молюся.
Найменший, Всесвітом болію я.
Слов'яни! Ви моє пророчество.
Лиш не зовіть мене Месією.

Послання у майбутнє Братства

Коли Братство заснувалося, усі братчики, того не відаючи, уже прийшли до усвідомлення небесної ролі України і захотіли провести цю ідею у життя.

Проте жоден із товариства, за винятком Шевченка, не зумів у той час відкрити причину упадку держави.

Адже задля цього треба було зійти в корінь гріха, визнавши й свою неміч і недосконалість.

Натомість братчики обмежилися ілюзією, якою повинна бути Україна, і якнайшвидше прагнули дійти до

світлої мети.

І лише Шевченко, який вряди-годи навідувався до Києва, привозив сюди великий біль за рідну землю.

Він страждав, прагнучи виявити причину нелегкої долі свого народу.

Уявімо на мить: такий стан переживали усі братчики.

Тоді, ймовірно, вони б уникнули каземату і заслань.

І навіть коли б це трапилось, то кара була б не такою важкою і Тарасові не довелось би десять літ поневірятися на засланні.

Ніби ж робили одну справу.

Але розрив у досягненні мети між братчиками був дуже великий.

Шевченко каявся і страждав, а його побратими в цей час будували рожеві палаці із мрій.

Куполи — це прекрасно. Але ж де стеля, де стіни, де основа?

— Де?

— У Господній Любові, яку ми так часто приймаємо як покарання, забиваючи, що Бог є Любов.

А караємо ми себе самі.

Виникає запитання: то що ж ми повинні робити тут, на Землі, для України, для інших країв?

Багато із нас сьогодні уже вміють на нього відповісти: життям своїм, широкою працею множити Господню Любов і віддавати її рідній землі чудовими плодами.

Це розумів Тарас Шевченко, і він не зrikся Дороги, яку обрав, хоч вирок був найважчим.

Життя — це чудове сито.

І в Своїх Пречистих Руках це сито тримає Господь.

Як він уміє просіяти нас!

Зерно до зерна, полову до полови.

Глядиш: і готова диво-пірамідка. Зернятка — угорі, в плюсі, полові — унизу, в мінусі.

І все треба пройти, щоб вийти на золоту серединку.

І в половині не боятись бути зерном.

Господь же всюди!

Коли у літературі прийшла Марія Вілінська, дружина братчика Марковича, у своїх творах вона показала всю половину, всю гідь гріха, розіпнувши його правдою про нас.

Як це відчув Шевченко, назвавши її «своєю донею»! Адже письменниця з'явилася наче зоря на вечірньому небі, щоб продовжити справу Тараса.

Не випадково Марко Вовчок потрапила до Петербурга на зустріч братчиків, що відбулася через десять літ після того, коли повернувся із заслання Тарас Шевченко.

Марія читала свої твори, і братчики прозрівали на світ у собі і довкола.

Прозріваємо сьогодні і ми з вами.

Та не треба страхатися, що нас небагато. Чи ж ми забули, скількох людей помилував Господь задля десяти праведників!

І невже ми б хотіли врятуватись тоді, коли через нерозуміння своє і духовну близорукість гине наш біжній!

Таж ми усі плоди Одного Дерева, діти Єдиного Батька і Єдиної Матері!

А поле нашої вирішальної битви ще попереду.

І у цій битві ми переможемо. Бо добро — непоборне!

І запалимо поминальні свічі за усіх, хто так широко наблизив цю перемогу.

Київська Русь-бо — основа Великого Братства Всесвіту.

І період її каземату й заслання вичерпується.

Тільки б не помилитись, керуючи Ковчегом!

Передмова до б-го розділу

Біля мольберта

- Це хто?
- Тарас на сьомому небі.
- А чому земля під ногами?
- Зйшов по потребі!

Світ:

— Ходи-но сюди, Поете.

Де ти?

Я тебе заколишу звабами,
химерними принадами.

Поет:

— Думаєш, не зайду до тебе?

Злякаюсь спокус?

Мотай собі, світе, на вус:

Я не з тих, кого можна навічно спіймати.

Світ:

— Побачимо.

Поет:

— Світе, програєш.

Бо я не лише тебе перебуду.

Але й опишу у віршах.

Скільком то буде пересторогою!

Світ:

— Та ж я так встелений твоєю дорогою густо, як горох.
Не оминеш.

Поет:

— Брешеш!

Якщо і спіткнуся і навіть впаду,
То це на користь — не на біду.

Стійкішим стану!

Світ:

— Я тебе й з-під землі дістану!

Поет:

— А я не боюсь ні під землею,
ні над землею,
ні в Небі.

А коли і зійду,
чи угору, чи вниз,
то лише
по Господній потребі!

Не вільшай! Але, боячись суперника, до Гайдука
на пістрі братським ім'ям пристої. Лише он-де жаха, але
всіх позирає із страхом Герасіменко. .. Утім
Герасіменко вже відійшов, підбояв химічне місто, але
аби і дістати.

Погорілоє свого не хи з ване.

Також синій, граєвий, як хайдіянський, як муз
зебули, як волохий, вискуває єжевицю від соня
травосніжки.

І чи не відійде від синіком віжом, зложивши віз? Кілька
перевалівів своє з пухом, відчуваєть рівноту. Світ

Так юн усі плоди! Після Герасіменів із дітьми і
Єдиної Матері!

А потім із вирізаної битиці підійде —

І чи відійде від синіком віжом, від соня та від соня
її діаденою, від синіїв, від синіїв? А як від
забільки по першому. Того подієвіт від синіїв

Київська Русь-бо — основа Життя! Грайте! Всес
ходи як отулі оголод, озят й ніпоти ж від І —

І чи відійде від синіком віжом, від синіїв?

Розділ 6

Лови

*Світ ловив мене,
та не спіймав.*

(Із напису на гробі
Григорія Сковороди)

Автопортрет

Себе малювати — найважче...

По-перше, люстерко
завжди збреше.

Скаже, що ти
найкращий і наймудріший.

А при чім тут
Поет?

Це все вірші.

Себе малювати — нелегко...

Те ж саме люстерко
розкришиться
якоїсь миті.

Мовляв, є й інші,
талановиті.

Ти їм не рівня.

А при чім тут
Співець?

Це все пісня.

І крила її за плечима —
стрілою.

А на столі — мольберт.

Трудно малювати
автопортрет,
коли зовсім
нема люстерка.

Це ж треба знати
всього себе напам'ять.
Як вірш
чи мелодію пісні.
Усі ми — різні.
Але в тім-то і краса.
А цей чоловік
таки себе написав.
Таким, як є, —
гроном
на лозі винограду.
Та при чім тут
Художник?
Це все пензель
з Едемського Саду.

1.

А мене цей світ ловив не раз.
Не судіть. Бо що кому до того,
Скільки раз упав оцей Тарас
До піdnіжжя світу, як до Бога.

Ой не раз мене ловив цей світ.
Та навіщо ті рази лічити?
Я тоді лиш спекався всіх бід,
Коли суть їх прагнув зрозуміти.

Бо то ж справді: хибить чоловік,
Доки годен світ його спіймати.
Тішся, світе, ну а я побіг
У город гарбуз тобі зірвати!

2.

Петербурзькі салони повні
келихами вина.

Дами і кавалери
їх випивають до дна.
Шелестять накрохмалені
спідниці.
Шепотять
панни білолиці.
— Хто то сьогодні тут вперше?
А-а-а...
Ось той вершник,
що уже подолав — осідлав світ.
— Заждіть.
Це ще питання часу.
Вільний вирішив завчасно,
що уже не залежить
від примх марноти.
Виграє піна моря
на тацах.
Всі лакеї у білих рукавицях.
Це що йому сниться?
— Агов!
Друже світе!
Ми ж не туди заїхали!
Повертай назад!
Але погляди панночок такі
звабні...
Згода!
Зупинка на вимогу почуттів.
Ти цього, світе, хотів?

3.

Почекай, мить,
Хай подихаю,
вільний,
після неволі
вoleю

перед
неволею!

4.

Хіба я винен, що вродився не французом?
Хоч «р» моє тверде, немов кулак.
У Франції живуть жінки, і музи,
та півчі їх — метелики розваг.
А взагалі-то, чим же не француз я?
Є фрак і по-мужицьки говорю.
О Франціє, моя крилата Музо,
Я так тебе
І Всесвіт цей люблю!

5.

Царі бувають тиграми,
левами і пантерами.
А цариці — скривлені печериці,
яким наступив на вухо
Поет.
Це ж треба!
Проходили до світлиці
в одні двері
знатні і ті,
хто без родословної на ший.
Та й пригломшили лобами
бездодні
благородних.
Ті кричали:
— Ми з кокардами на лобі!
А другі відповіли:
— А ми з правою у серці.
І перцем їх, перцем
притрусили,

посолили

I... з'їли!

6.

Є дуже гидке поріддя
підлабузників.

Тих, що під лабами
у сатрапів.

Вони живуть під тронами,

харчуються коронами

і блюють лжеперлинами.

Людиноподібні створіння.

Господи!

Зberи це насіння

і дай його з'їсти

свиням

перед стрибком у море!

7.

Нащо я згодився на гру у лови?

Дід все одно золоту рибку зловить.

Хіба їй мало золота своєї душі,

що ще почепилася на гак

із гидким червяком?

А тепер

із простромленим ротом

виконуй забаганки баби-плоті.

Рибо, рибо,

Місце твоє у болоті,

а не в морі.

Нащо я згодився на гру у лови?

8.

Кожен рятується по-різному:

хтось має натурщиць,

хтось курить люльку,
а хтось і добряче хильне.
Нікого не обминає світ.
І йому, телепню,
ніколи не зрозуміти,
що він допомагає нам
мудріти.

9.

Немає гіршої сверблячки,
як сверблячка-женячка.
Ну так вже чіхається чоловік —
нема ради!
— Женись! — речочуть старші.—
Настараї дров на зиму
І дітей на вік.
І той чоловік
таки надумує оженитись.
Та жодна не дає згоди.
І сверблячка й без женячки
проходить...

10.

Вже скушував всього
на власний зуб.
І знаєш,
що буває і оскома.
Світ — він великий дуже
себелюб.
А ти його зречись
І будь як вдома.
Бо вже спізнав сморід
і гидъ гріха.
Нічим тебе тепер
не залякати:

ні жінкою,
ні блиском срібняка,
ані престолом панської палати.

Таж не одну-бо
ложку дъогтю з'їв,
допоки світ з тобою
в лови грався.

І ти прозрів
і врешті зрозумів,
чому так тяжко
ти його зрікався.

Тому що ти колись
зовсім не знав,
що є такі світи
у Царстві Бога,
що наш сущний світ
супроти них —
то порошна, як марнота,
дорога.

Передмова до 7-го розділу

Яка ж то насолода тебе любити!

Святе Письмо. Пісня Пісень, 1.4.

— Чим же тобі допомогти?

Скільки разів тулилось до плеча нашого близнього пташенятком це питання.

Кожен-бо потребує доброго слова, лагідної усмішки, широго мовчання.

Це лише спершу княжна Варвара розліталася, як тополиний пух, у пошуках помочі Тарасові Шевченку, з яким звела її доля в Яготині, у помісті батька, князя Рєпніна.

Тарасові не йшло на лік жіноче тепло.

Княжна страждала і любила.

А він, Тарас, чекав тепла іншого, яке ще не вміло випромінювати серце Варвари.

І тоді закохана Варвара почала молитись за Тараса.

І була така мить, коли вона відчула, що посправжньому любить Господа, і Йому Одному зізналась у своїй Любові.

Княжна стала Поетові сестрою, другом. Бо за молитвами обох постав між ними Господь і освятив їхні почуття.

Ми, люди, дуже часто себе обділюємо, коли не хочемо вчитися любити один в одному творіння Боже, коли зрікаємось повноти Любові, вибираючи натомість лише тілесну близькість.

А убогі Тарас і Варвара зуміли стати вище і прийшли тут, на Землі, до білішої від снігу чистоти почуттів.

Їхня Любов збулася, звершилася.

А нам залишається можливість дорости до такої Любові.

Розділ 7 Поет і Княжна Діалоги

— Ви вмієте розмовляти з ангелами.
Княжна Варвара Репніна

— О добрий янголе... сестро моя єдина.
Тарас Шевченко

Тарас:

— Я не такий у будень, як у свято,
Коли із Музою наш танець — білий.
А ти, моя супутнице Варваро,
Буденним мною не переболіла.

Я не такий, як у палітрі ноти.

І це моя найбільша в світі мука.

А ти, моя святочна зустріч, хто ти:
Молитвениця, радість чи розлука?

Я не такий у віршах, як насправді,
І я від тебе цього не ховаю.
Нехай почнеться наша дружба з правди.
Я не такий, та я тебе кохаю.

Княжна:

— Ти є.
І серце глибоке твоє
Так народжує Світло.
Я по серцю шукала тебе —
і зустріла.

Головне, що немає
на лиці твоїм личини.
Вільний ти чоловік,
Хоча Муза — твоя дружина.

Я свої почуття
від дружини Музи ховала.
Та дізналась про все вона —
і сестрою тобі стала.
Нам з тобою від неї
Віночок на двох терновий.
Ти моє одкровення
і в будні, і в день святковий.
Не шукаю у близнім хиб,
Мій єдиний друже.
Я у тобі тебе люблю
і дружину твою — Музу.

2.

Тарас:

— Прийди до мене
у садок вишневий
вранці-рано,
Я заведу тебе
у цвіт весняний.

Він скропить нас,
немов вода свячена.

Я лиш боярин —
ти вже наречена.

Не відмовляй мені.

Прийди до Раю.

Віночок на голівці
цвітом сяє.

Я віддаю тебе Йому
й радію.

Бо так, як Він,
любити ще не вмію.

Княжна:

Як без тебе жила

до сих пір я,
мій старший дружбо?
На весілля просила,
та ще не знайшла тобі
дружку.

Вибирай, вибирай собі.
Ладо, пару.
Я за тебе попрошу
святу Варвару.
Знаю твою Любов,
знаю нашу Вербу і Калину.
Приведи же во Храм,
приведи, дружбо мій, Україну.

3.

Тарас:

Варварочко, як болить:
відрікаються друзі.
І без друзів доводиться жить
в самотині і тузі.

Тут така пустота на засланні,
що ніде і голці впасти.
Ta Любов нам не дасть
у пустелі оцій пропасти.
Ми пустелю пройдемо,
бо наша така Дорога.
Золотий бовванисько
не заступить нам, сестро, Бога.

Наш Сінай — рідний край
і стежина,
по якій нас веде,
яко чад, Мати Сина.

Княжна:

Бути тобі сестрою.

Чола торкнутись рукою.
І тугу чоловічу сльозину
Прийняти, як в родах дитину.

Ти поплач у поділ мого плаття,
Поплач, солдате.
Аби що не казали,
А я не зречуся брата.
Аби що не кричали,
не крикну:
— Рятуй Варраву!
Нам ще жити і жити,
Тарасе, во Божу Славу!

4.

Тарас:

У тебе День народження, Варваро!
Та я не встиг даруночка придбати.
А Сонце так пречисто нині встало
І сяє над царем і над солдатом.

Цареві важко Сонце зрозуміти.
Бо цар — не вільний,
раб свого стану.
А я за волю вольну в цьому світі
Молитись, Варочко, не перестану.
Бо вільні ми від примхи фарисея
І від законів книжників затятих.
Слов'яни ми, геллени чи юдеї —
Свободу всім дано, як Дар, прийняти.

Княжна:

Не занедбуй молитви
ніде і ніколи.
Віра — наше знамення —
усе поборе.
Так, ось тут,

на Землі, можна все
у людини забрати.
Але ж ми не багатством
земним багаті.
Ми багаті любов'ю
і смертю заради друга.
Ти кріпись.
Я молюся за тебе.

Подруга.

5.

Тарас:

Скрипка до скрипки,
Душа до душі —
Такі співзвучні.
Ти скажи, не мовчи.
Справжні струни сердець — нерозлучні.

Струни рвало життя
Негараздами і журбою.
Залишилась на двох одна
В нас з тобою.

Залишилась одна струна —
Во Єдиного Віра.
Але так заграла вона,
Як ще жодна грати не вміла.
Не обдурим себе почуттям.
Бо Любов наша — чиста Ліра.
На єдиній струні
Зіграємо ми широко.

Княжна:

Мені так часто сниться Яготин,
В якому ти читаєш свої вірші.
Про те, що милий нам
Вітчизни дим,

Хоч є краї заморські й красивіші.
Мені так часто сниться Яготин.

А ти,
Що бачиш ти у своїх снах?
Той Петербург чи рідну Україну?
На стольноградих
Золотих вратах
Вогняний Вісник пише нам Новину.

Який мій шлях
На цій святій землі?
Я ж не пишу ні прози, ані віршів.
Молитвою я стану о тобі.
Мене почує — вірю! — наш Всешишній!

6.

Славянские народы воспрянут от дремоты своей, соединятся, соберутся со всех концов земель своих в Киев... и загремит вечевой колокол у святой Софии; суд, правда и равенство воцарятся... Здесь (в Киеве) поднимется завеса тайны и явится безвестное.

Н. Костомаров, «Панич Наталич»

А нам з Тобою, ненько Україно,
до Вогняного дорости б Меча.
Молім Архистратига Михаїла,
Поки горить во Храмі ще свіча.
Не думаю про себе і не дбаю.
Мої думки — то Хресна Твоя Путь.
Сьогодні всі стежки у нашім краї
Під Меч Архистратига нас ведуть.

А ти молись, свята моя Варваро,
Коли Вогонь тектиме між крильми.
Нас тричі спокушатиме лукавий,
Та, грішні, не спокусимося ми.

І так розвидниться
Нам врешті-решт Дорога.
Спитаємо себе:
Куди ж ми йшли?
Таж кожен шлях —
Це завжди Шлях до Бога.
Прийми його, Вкраїнонько, прийми.

Біля ікони

*«Полечу, — каже, — зигзицею,
Тією чайкою-вдовицею,
То понад Доном полечу,
Рукав бобровий омочу
В ріці Калялі. І на тілі,
На княжім білім, помарнілім,
Омию кров суху, отру
Глибокій, тяжкій рані...»*

Тарас Шевченко,
«Плач Ярославни»

Я прошу Вас
за цього чоловіка.
Архангели, угодники святі.
Продовжи йому, Господоњку, віку.
Так трішки мав він радості в житті.
І так багато у житті мав болю.
Що більш любив — то більше і
страждає.
Не нарікав на Бога і на долю,
а все так щиро, як дитя, приймає.
Ростив дари, як мати свої діти,
думками, словом Богові годив.
Дозволь йому годочок ще прожити,
щоб в Петербурзі братчиків зустрів.
Я прошу Вас за цього Херувима

Святій всіх народів і часів.
За Русь, що привела такого Сина,
Так прошу Вас молитвою сестри.

7.

*Вас усіх почекаю
біля Воріт Раю.*

Тарас Шевченко (1814-1861)
Варвара Рєпніна (1808-1891)

Як я за тебе молилась,
мій непорочний солдате.
Ta свіча твоя доторіла —
і час відлітати.

А моя ще горітиме довго —
аж мить.

I розлука з тобою
у серці щемить.

Як я за тебе просила,
взвивала до Бога.
Ти ідеш,
а у мене років ще так много.

...У Едемськім Саду,
коли Сонце зійде над горою,
зустрінемось, брате, з тобою.

Передмова до 8-го розділу

*Я буде син, і буде мати,
і будуть люде на землі.*

Тарас Шевченко

Немає нічого прекраснішого у нашему Божому світі, як Таїнство Народження Життя.

Ми добре знаємо, що приходимо у цей світ плоть від плоті. І родоводи наші дуже чисельні.

А як же тоді пояснити, що земні стежки кожного із нас все-таки перехрещуються зі стежками інших людей, які стають нам такими близькими, як найближчі свояки?

І чому дуже часто у найщасливішу чи у найскрутнішу хвилину нашого життя поруч опиняються і найкраще розуміють нас названі наші сестри і брати, тітоньки і дядечки, сини і доњки?

Ми довіряємо найпотаємніше і відкриваємо серця наші рідним, що не пов'язані із нами земними родинними зв'язками.

Вочевидь, ці теж дуже близькі нам люди є нашою ріднею, родиною духовною.

І так, як з Благословення Всевишнього, ми, земні Адами, зачинаємо і народжуємо дітей з утроб тіл наших, так, по Закону аналогії і лише з Благословення Творця, із чистої Любові, Віри і Надії зачинаються у лонах сердець наших духовні діти і народжуються серцями у Лоно Матері Землі.

Вони приходять, щоб довершити справи наші: дописати, домалювати, доспівати — і щоб продовжити справи наші: любити, будувати храми, вирощувати сади, народжувати дітей.

Скільки таких діточок славних пророків, апостолів, мучеників за Віру Христову, молитвеників за Київську Русь, письменників, композиторів, художників, скромних, чесних і щирих людей у різні часи світлом кроків своїх освітлювали

шлях нашому Ноєвому ковчегу!

Віримо, що окрасою Землі були, є і будуть духовні діти Тараса Григоровича Шевченка.

У Книзі Промислу Господнього не було записано для нього сім'ї на Землі. І не довелось йому тихими весняними вечорами, коли цвітуть вишневі садки, співати колискових своєму дитяті.

Але велика Вірність і Любов серця Тарасового зродили на світ синів духовних.

А ми тільки спробували почути, про що гомонів усе життя із сином серця свого ніжний, чуйний і вразливий Тарас Шевченко.

Ми добре знаємо своїх земних батьків. Проте не забуваймо, що для того, аби ми народились на світ, тілесні, хтось виношував нас духовно. Запитаймо у Господа і своє серце: хто? І станьмо кращими тієї ж миті. Бо і наше серце не житиме, якщо не народить.

Десь поміж нами (уявляєте, яке це щастя?) живуть духовні діти Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка...

Шануймо один одного, прощаймо один одному, любімо Господа і один одного — і нам відкриється наша Духовна Родина.

Розділ 8

Листи до сина

*Я не одинокий, я не сирота, —
Есть у мене діти...*

Тарас Шевченко, «Гайдамаки»

Лист № 1

Мій сину!

Не знаю, чи є у Всесвітній Історії Батьківства, яка бере початок від Авраама, схожий випадок, щоб батько писав листи ненародженному синові.

Як Володимир Мономах, чуючи близьку годину, уклав Поучення своїм дорослим дітям, так і я, вчуваючи близьку годину непевних змін у життю, пишу тобі, синку, хоч тебе ще нема тут, на Землі.

Чого б найбільше жадала душа моя? Щоб ти зростав у любові до Бога і рідного краю.

Тільки в Петербурзі, у цій сонцесяяній Академії муз, я зрозумів, що бути невільним у рідній стороні — все-таки не найбільший тягар. Адже ця неволя аж ніяк не рушає свободи людини.

Земні пута тримали мої руки у Керелівці, і в покоях пана Енгельгардта, і у Вільні.

Тепер же, в робітні Брюллова, я чуюся вільним справді лише на папері, і душа моя повниться тривогою о прийдешнім рідної землі.

Чи дозволить мені Всешишній на Страшнім Суді просити кращої долі для України? Просити за наш таки дивний люд, що вільний дух свій припнув до марноти марнот.

Болючі роздуми крають мое серце, і я гою його рани, малюючи «Живописну Україну».

Вірю, що ти, синку, полюбиш її ще з утробы серця моого. І не порушиш ніколи четвертої Заповіді: шануй вітця свого й

матір свою, щоб було тобі добре і щоб довго прожив ти на землі.

Ученик Академії,
батько Тарас.
березень 1845

Лист № 2

Пригадую, ще маленьким хотів зрозуміти, що я на цій Землі.

А коли не знайшов стовпів, що підпирають Небо, думав собі тихенько: підросту — то сам підіпру Небо і Україну, аби не впала з Нього.

Ніхто не чув моїх думок, а Господь, чи ба', синку, вчув.
І сказав: «Підіпри!»

І за моє добровільне «так» отримав я відпускну. Бо рabi не підпирають Небес.

За промислом Господнім, дитинко, почав я будівництво у столльнім граді Петербурзі, в місті, що плекало «перших» і «других», тих, які дуже кривдили нас, «не відаючи, що творять».

Але один Петербург був надто громіздкий і недолугий і пензель мій не вміщав мене.

І взяв я перо у тієї Чайки, «що вивела часняток при битій дорозі».

Та й мандрував, пишучи, рідними селами, аж поки не привів мене Знаючий серця наші до Києва.

І запізнався я там, синочку, із братчиками. І за настійною вимогою єства свого пристав до їхнього Кирило-Мефодіївського товариства.

Твій батько.
травень 1846

Лист № 3

Якби ми слухали святих,
Нам не страшні були б і юди,

Нас не чіплялися би блуди,
Якби ми слухали святих.

Бо ж Істина не у вині,
Хоча воно і з винограду,
Помилки виполім із Саду.
Бо ж Істина не у вині.

А ці брехливі дзеркала
так їдко світять нам у очі.
Кого ж побачити ми хочем
У цих брехливих дзеркалах?

Нам би розбити мрії дим,
Усе довіривши Одному,
І жити в Ньому, жити Ним,
Хоч навіть дим довкола, дим.

А ми лиш маримо Богнем,
з-під ніг цю землю відпускаєм.
Невірним кроком лиш одним
Себе від Нього відриваєм.

І розриваємо родство
(у Вишнім вимірі — єдині),
І терни губим у пустині,
Від них звільняючи чоло.

Ми вибираємо зірки,
Коли Дорога на Голгофу.
Ховаєм цвяхи і гріхи,
Цураємось кровинки поту.

То як же протече крізь нас
Цей Всесвіт з серцем України,
Коли не просимо з Хреста
В Пилата ми Ісуся-Сина?

Коли не вміємо радіть
Пустому гробові, як діти,
Коли не хочемо летіть,
Хоча давно пора злетіти!

Пишу це докором собі,
Бо перший грішник я у Бога.
І за прозріння всіх братів
Молю, присівши на Дорогу.

Хотів, синочку, по-простому про братчиків тобі повідати, а вийшло ось так... Але ти, мій сину, усе зрозумієш.

*Болячий духом
батько Тарас.
5 квітня 1847*

Лист № 4

Знаю, дитятко, що ти мене не зречешся і скажеш колись:

— Так. Мій батенько бував у казематі. А я його син.

Промов це, синку, тихо-тихо (згода?), і ті, хто мають вуха, почують.

Мислімо-но, хлопчику мій, разом: хіба сотворив нас Отець в казематі? Ні. Він сотворив нас у Едемі.

Та ми не схотіли прозріти відразу; і, поки навпомацки жили, не витримали висоти, а, рятуючись, ухопили плід і зірвали його тяготу на себе. Тому-то ми на Землі. І цей заборонений плід для нас — високим порогом.

Ось вона, Україна, на відстані простягнутої руки. А ми її зірвали. Нашу єдину пристань і нашу єдину ціль.

Ти, синочку, мені повір. Не зривай її швидше від Бога. Бо вона у Нього — у - Бога і на лічбі особливій. А без Отця ми її не поставим на крила.

Як би тебе не боліло за народ, за віру, за зраду і за Любов, змирися і молися Богу.

Що нам з того? З тих статутів, і маніфестів, і полічених поводирів? Чом я цього не знав і не вмів поза стінами цієї мурованої пристані? У цяточку збіглися усі відстані.

Що мені радиш, дитино, робити? Каятися чи тужити?

Краще покаюся, сину, за мою Україну і помилки спалю на багатті сліз.

Вийду, вийду із каземату або в цивільнім, або солдатом.
Це вже як припише Господь. Бо судя на Землі без Нього
нічого не вартий.

А на разі мережу тобі рядочки оці з каземату.

Tato.

16.05.1847

За братчиків помолись тепер і колись...

Лист № 5

Синку, я не благатиму смерті у Бога. Хоч кріость
Орська — не рідна тітка. І дороги додому поки що не видко.
Все одно не проситиму смерті в Христа. Варвара, знаєш,
прислали листа. Вона мені сестра по серцю. І вістка від неї —
на серце єлей.

Миропомажемось, сину, любов'ю до Бога і до Землі. Та
й перейдемо ці круги ада. Бо Любов — єдина відрада. А ще
обіцялися взяти мене на море Аральське — чи малярем, чи
писакою — Бо'зна.

Я їм Дніпро намалую, не вмію чужину.

А що караюсь і мучусь — то за Вкраїну. А що не
каюсь — то лиш тому, що на мені не та провина. І вирок,
дикий, — бути солдатом.

То я й захищаю свою сторону тут муштрою і слізою. І
так рे�гочу лихові в очі, що йому до мене зась! І розспівую
серце болем.

Ми недолю, синочку, поборем долею для України. Все
пройдемо і зведемо такі стіни для Храму нашої Землі! Що за
ними великі й малі будуть як за дверима у Бога, коли кров'ю
точаща Дорога почне точити ладан і смирну. На нас,
сумирних.

Солдат і батько Тарас.
лютий 1848

Синку, все добре у нас.

Лист № 6

Так хотілось сем'ї і родини. Батьки молодими лягли в домовину, брати і сестри — крепаки. І Бог не дає жони.

Ото крізь сон промовить мені:

— Сій, Тарасе, і жни.

А, бува, як ухопить мене зі снопом — та й у Небо. Я ж відпрошуєсь:

— Ні, якщо Воля Твоя, не треба. Дуже Землю люблю. У мене ще там колосків батато і синок-маля. Опусти мене звідсіля. Не дав мені єси для життя мирського нічого. Лише монастир — заслання далеке. І ниву.

Який я щасливий! Господи! Солодка Твоя кара. І глас мій гласом Твоїм у пустині.

Ти знаєш, мені не забракне мови, як Захарій.

Бо коли я служив у Святині, я Тобі вірив.

А тепер от служу у Новопетровському форті. Він такий, як чорт, — не сотворить нічого.

І у пеклі у цьому далі вірю я, Боже, Тобі одному.

Знаю, знаю тепер, чому на Землі я такий самотина.

Всесвіт — дядечко мій по Вітцю. А по Мамі — найрідніша родина — Вкраїна.

...Невже я про це, синочку, хотів тобі нині писати?

Не подивуйся з тата-солдата.

16 квітня 1854

Лист № 7

Чужину відітну. Хай стане нарешті сама собою.

Кобзарiku мій, синочку, виrushаємо нині з тобою у світи. Будемо йти і співати від хати до хати.

Землячкам, бачиш, нашим забаглось втікати від рідного дому. Насіялось їх диким маком по світу, словом, орда.

Хіба нам така біда?

Ми ж не панські тепер, а вольні. І пшеничка така колоситься на нашему полі, що сяга куполів.

Нас Господь на земельку оцю привів, і за пісню свою ми не просимо плати. А кого засліпили лукаві дукати, хай

ідуть собі з миром. Але нехай не покидають Всесвіт.

Отака моя мисль.

Ти молись, мій синочку, молись. Я тобі не завада. Твоя пісня — то серця моого відрада.

По-московськи люблю, та утни й по-простому. Про отих землячків, що втікають від дому. Або мо' й про що інше мені заспівай.

Відгукаєм їх з берега моря до Хати, совітчизників наших. Віра ж горами верне.

То невже наша Кобза блудаків не поверне?
Отепереньки, синку, тепер.

Бо у Чистий Четвер так усі заволають до рідної Неньки!
І прийдуть по слізинках маленьких назад.

Отаке мені чується, синку...

*Твій батько Кобзар.
Нижній Новгород,
листопад 1857*

Лист № 8

*Ти Матер Бoga на землі!
Ти слози матері до краю,
Do каплі вилила! Ридаю,
Молю ридаючи: пошли,
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово племенем взялось,
Щоб людям серце розтопило.
Я на Україні понеслось,
Я на Україні святилось
Те слово. Божеє кадило,
Кадило Істини. Амінь.*

Тарас Шевченко, «Неофіти»

Поговоримо серцями.

Бог між нами і нікого.

І тому-то наша мова буде щира й нелукава.

Сину мій, найбільша слава — слава Божа. Мова ж гожа,
коли Він устами мовить.

Все мовчить, коли глаголеть Дух із відданого серця.

Мова Піснею зоветься.

Українська. Хай мужицька! Хай проста, як ключ до
Неба!

Помовчім, синочку, гласом нам глаголати не треба.

Наши річі — наши очі, наша думка, слово й діло.

Помовчім...

І скажуть люде:

— Як вони казали сміло!

Як вони уміли славно по-українськи говорити! В краю
вольнім чистим серцем свого Господа хвалити.

Многоцвіття мов на світі. Пелюстками ж всі — в єдину,
в мову ту, що нам зіткала многострадну Україну.

Це записано не нами — то Всешишнього звоління, що
українськими словами ми вимолюєм терпіння, що
слов'янськими словами ми благаємо: «Помилуй». І неложними
устами речемо ми Символ Віри.

Мова була, є і буде!

Бо о тім ми щиро просим.

Помовчімо... Бог між нами.

Синку серця, Феодосій*.

Тато.

Червень 1859

Лист № 9

Щиру правду кажу тобі, сину,
я не знаю,

як то повинен отець зустрічати сина.

Був я надто малим, коли батько мій ліг в домовину.
І тому от не знаю обичаю цього, сину.

Знаю тільки одне: що давно нам пора пострічатись.

* те ж, що і Богдан: Богом дана дитина.

І батьківська моя слюза вже на чатах.

Можна, синку, зустріти тебе слізою? Знаєш, моє
життя — то така молитва. За моє ж мене бито. Крильми.

Ні, не Господом, а людьми.

Так я мріяв промовити: ми, хоча сам — сиротина.

Може, синку, зустріну тебе віршми?

Бачиш, як клопочусь. Радість в тата.

От татівства тепер учусь, як учився колись на солдата.

Ти, напевно, приїдеш сюди на Дніпро,

чи прийдеш, адже лірники ходять пішки.

Що сказати тобі?

Підкажи мені, синку, трішки.

Бо, от бачиш, у справі такій я якийсь нетямущий.

По молитві твоїй допоможе мені Всюдисущий.

Він збудує нам, чадочко, ту хвилину.

Я тоді подарую тобі слово «сину». Бо таке дарував мені
ще в Петербурзі наш Батько — Господь.

Ну то що?

Прийдеш в хатку на берег Дніпра?

Приходь...

9 березня 1860

Розділ 9

Альфа і Омега

Натхнення

В цьому світі
мене немає ніде.

Я весь в Тобі.
У Твоєму Пері.
У Твоїй Палітрі.
На Твоєму Нотному Аркуші.

І це так прекрасно:
бути наодинці із Тобою,
а значить
наодинці із собою теж.
Усе життя...

Жив собі, був собі...

І ось врешті мене нема.
Із Твого,
а отож
і з моого серця
Течуть струмочки віршів
І стають піснями.
А воно, серце,
малює їх
дивовижними фарбами,
яких ще не знає світ.

Мене ж нема.

Вірніше,

я є
цяткою у Твоєму
Безмежному Океані
Любові.

I Твої Очі,
як маяки,
не дають мені,
неіснущому без Тебе,
заблукати чи схібити.

Гей-гей,
чого б лиш не витримав
чоловік у житті,
аби дорости до такої миті,
Миті Єднання.

Мабуть,
таки нарікав колись
на свої страждання.
Але то були, як бачу,
дитячі слізози
супроти цих
радісних сліз.

Я тоді нічого не відав.
А Ти знов про Все
ще спервовіку
і готував мене
до цього прекрасного буття —
бути цяткою
у центрі Твого Сонця.

А довкола так багато
людей
ще навіть
без контурів,

без чітко вираженої
подоби Тобі.
Розтерли самі себе
суєтою світу
Адамові діти.
І наповнюють
калюжами свого єства
цю і так по вінця
сповнену землю.

А може,
ще заволають до Тебе
і захочуть стати
первозданими Адамами.
І поцяткують Небо
зірками
свого буття
у Бутті.

Отоді
ми з Тобою,
Господи,
будемо найщасливішими
у Житті.

Наболіле

Нема за душою нічого,
тільки Любов.
Я пройшов
так багато верстов.
Аби ви були вільні, мої рідні.
Все життя
малював, і писав, і співав.
Та й збирав
на відкупне тобі,

Родино.
Хай звільнив без ґрунтів.
Але вам заповів
найдорожче —
оцю Україну.
Саме цю
від крила до крила
Сторону
і Буквар,
щоб її
без помилок скласти.
І якщо хтось їй
пір'ячко
навіть втяв,
має тяжко впасти...
Не втінаймо ж себе із Польоту цього.
Не кидаймо з Народу себе,
як пір'їну.
А несімо в серцях Каяття і Любов
і окрилену Променем Сонця
Вкраїну.

Одкровення

На Небесах Ти вся уже
написана
віршами.
Їх багато — скільки світів.
І кожна грань
має свою риму і ритм,
свій колір
і своє звучання.
Тебе, Земле, писало
Велике Мовчання.
В той час,
коли усі ми кричали.

А треба ж було узяти
оце немовлятко,
маленьку планету,
і, передаючи обережно
із серця в серце
через кожну
грань світів,
пронести і прийняти
в Домі
цього світу.

Оце Заповіт.

Інакше над Канівською
горою
змеркне Зоря —
провісниця Світанку
нашої Землі.

Прокиньмося.
До ранку
ще зовсім мало часу.

Прокиньмося,
браття-слов'яни,
вчасно,
будь ласка.
Ще поки Сонце
вип'є Зорю до дна.

В нас Земля,
зрозуміймо ж,
і Родиня
Одна!

Після Вистави

Всеобіймаючий Любов'ю Своєю Режисере!

Щойно завершилась Вистава, у якій кожен зіграв свою роль: головну чи в епізоді, позитивну, негативну, а чи ніяку.

І ось Ти дозволив мені, посередньому актору цього Дійства, стати перед Тобою у Приймальні Світла, щоб почути, чи так Ти задумав життя моє.

Із залу лунають гучні оплески.

Проте до цікавого глядача я вже не вийду, навіть на «біс».

Бо відкланявся і помахав рукою.

Все...

Дійшов до останньої хвилі на сцені.

І тепер от стою перед Тобою.

Виявляється, це зовсім не те, що перед людьми.

Там кожен може сховати себе. А для чого?

А тут увесь відкритий, як стебло квітки, що цвіт свій занурила в Небо.

Режисере, невже уже час повернатись мені до Тебе?

Ти хочеш, щоб був я правдивим, і самокритичним, і вимогливим до себе самого.

Щоб зізнався, скільки-то раз із суфлерської будки скористався підказкою ролі.

Скільки разів прочитав уважно Сценарій Твоєї Волі.

Віриш: я цього не відаю.

Якось ще від маленького думав:

— Один Бог знає, чи добре роблю.

Мати померла, плакав — світу не бачив.

Потім була мачуха і смерть батька.

І все якось так: багато масових сцен.

Багатолюдна родина, багатодітна сім'я.

І я поміж ними, але на видному місці.

Прости, якщо не так Тобою було задумано.

Але ж Ти — Режисер. І лише Тобі Одному відомий наступний крок актора.

Дуже хотів малювати.

Шукав учителя.

А все траплялися дяки.

Малювати у них не навчився: дивний відчайдух.

Зате вивчив напам'ять усі псалми.

Та й каявся у житті сльозами і псалмами.

Жодного не забув.

А взагалі, як на звичайних людей,— дивним був.

Ти знаєш, дорогий Режисере, так любив краєчок сцени,
щоб ніхто мене не бачив.

Багато роздумував і молився.

Коли ж сердився, то зовні — не в середині.

Пригадую як нині.

Чи на пана, чи на перше кохання, чи на сумний
Петербург.

Хіба я знав, що це моя роль?

Я б тоді ще більше старався не схібити кроком.

Рани глибокі від Побрратимства святих і каземату.

Справді, важко вгадати, що зробити і як сказати, коли
ти уже на сцені і дублів лише до трьох кожного епізоду.

Добре, що веселим був зроду: умів сум на радість
обернути.

Багато жартував.

І де б не був — то все душа товариства.

А життя — ріка бистра, вистава швидка.

Дія за дією, і в антракті не можна відпочивати.

Правда, я брався тут же щось дописати, ніби на ліпше.

Думав, що я — сценарист.

Оце пародист!

Таж краще від Тебе хто напише?

І тому мої ремарки просто ставали віршами, картинами
і піснями.

А Містерія Творіння і далі звучала з Твого Записника.

Гірко боліло, коли дружня рука, бувало, штовхала, коли
любов жіноча мене обминала, коли на засланні пили горілку, і

грали у карти, і кидали у багаття пристрастей матірні слова: у кожного своя роль.

Були часті контрастні зміни декорацій: Україна — Чужина, Україна — Чужина і подібне тому.

Спасибі Тобі Одному, Режисере, за мою роль, за мое життя, яке Ти беріг як зіницю ока.

Сцена — простора, безмежно широка.

І я на ній поміж іншими щось таки робив.

Любов придбав.

Надію не згубив.

І усенький вік вірив.

А тепер ось оплески не вщухають.

Чи ці люди знають, що то їхня задача?

А я стою за завісою і тихенько плачу перед Тобою, і прошу каяття.

Хто здогадується в цьому залі, що завіса розвіється, як дим.

І Твоя Світлиця зі мною, зі всіма нами буде як на долоні.

І кожен побачить у запису своє життя, свою роль.

Це не триватиме довго: мить.

Совітчизники мої!

Со-слов'яни!

Не проспіть!

10.03.1861

Післямова

читачу, перед тобою.

Щойно ти завершив гортати крила її сторінок.

Я намагалася співати чисто, без краплини фальшу, і вірно.

Адже Вірність — прекрасна риса не лише людини, але й лебедя.

Проте самотужки у мене б нічого не вийшло.

Спасибі Господу за все.

Спасибі усім добрим людям, які допомагали мені молитвою, розумінням, мудрим словом, щирою порадою.

А зокрема Ользі Валентинівні Асауляк, ведучій Школи Єдиного Принципу, яка об'єднує людей різних конфесій, національностей, фахів.

Прослухавши семінари цієї Духовної Школи, я змогла саме так осмислити життя нашого Тараса Шевченка.

Спасибі тобі, Ольго, Наставнику і Друзе.

Спасибі і вам, лебедина паро, подружжя Боднарюків: отче Романе і мила Галинко.

І вам, друзі — сподвижники, завдяки безкорисній допомозі яких і вийшла у світ ця книга.

Нехай ніколи не згасне лебедина пісня нашого Народу, нашої Землі, що у нинішній нелегкий час гарту людського духу таки летить крізь терни до Зірок.

Чи доводилось вам спостерігати за польотом лебедів?

Вдивіться у безкрас Небо свого серця — і ви обов'язково побачите там блокрилих птахів.

Ось вони плавно складають крило до крила і стають сінома ключами, кожним із яких можна відкрити Глибину Безконечності.

Рівно літять лебедині ключі...

І приходить така мить, коли вони, наче з помаху чудодійної палички, перетворюються на стріли, пронизують світи і зливаються із Центром Сонця, що пульсує у серці кожного з нас.

Отоді лебединий політ починає звучати, як пісня.

Моя лебедина пісня, дорогий

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Святе Письмо.

Антологія української поезії.— Т.1.—Київ. — 1957.

Асауляк Ольга. Книга вогнів. — чч. 1-4. — Сиктивкар — Москва. — 1994, 1995, 1997, 1998.

Возняк Михайло. Історія української літератури. Т.І.—Львів. — 1920.

Зайцев Павло. Життя Тараса Шевченка. — Нью-Йорк-Париж-Мюнхен. — 1955.

Зеров Микола. Історико-літературні та літературознавчі праці. — Твори в 2-х т.—Т.2.— Київ: Дніпро. —1990.

Історія української літератури. Перші десятиліття XIX ст. (за ред. П. П. Хропка).— Київ: Либідь. — 1992.

Кирило-Мефодіївське товариство.— В 3-х т.— Київ. — 1990.

Метельський Георгій. Провесінь над Вілією. Повість.

Непокупний Анатолій. Балтійські зорі Тараса // Худ.-документальне есе //У Вільні, городі преславнім .—Київ: Дніпро.— 1989.

Український історичний календар. 1996 Рік.—Київ. — 1995.

Шевченко Тарас, «Кобзар». — Київ. — «Просвіта».— 1993.

Шевченко Тарас. Листи. За ред. Павла Зайцева. — Варшава — Львів. — 1935.

Шевченко Тарас. Живопис, графіка. Альбом. Автор-упорядник Д. В. Степовик.— Київ: Мистецтво. — 1984.

Зміст

Вступне слово.....	3
Розділ 1. Дитинство.....	5
Розділ 2. Мої вчителі.....	16
Розділ 3. «Руська трійця».....	31
Розділ 4. Побратимство.....	60
Розділ 5. В казематі	64
Розділ 6. Лови	73
Розділ 7. Поет і Княжна. Діалоги	81
Розділ 8. Листи до сина.....	91
Розділ 9. Альфа і Омега	100
Післямова.....	108
Список використаної літератури	109

КОХ АЛЛА

Услід Тарасові

ЖИТТЯ

Редактор Галина Боднарюк

Комп'ютерна верстка Юлія Бабійчук

Здано до складання 1.07.2004 р. Підписано до друку 27.10.2004 р. .

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Друк. арк.. Вид №. Замовлення 13975. Наклад 2000.

